

Laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Kertomus vuosilta 2017–2022 | Suunnitelma vuosille 2023–2025

LOHJA
Järvikaupunki

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	5
3	Vuosien 2017–2022 erityispiirteet	6

OSA 1: Hyvinvointikertomus vuosilta 2017–2022.....7

4	Väestö- ja perherakenne sekä elinolot Lohjalla	8
5	Ihmissuhteet	14
6	Oppiminen ja työ	18
6.1	Oppiminen.....	18
6.2	Kirjasto ja kulttuuri elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin mahdollistajina	21
6.3	Työ ja työllisyys	22
7	Turvallisuus	25
7.1	Koululaisten ja opiskelijoiden turvallisuus.....	25
7.2	Tapaturmat.....	26
7.3	Rikokset ja liikenneturvallisuus.....	27
8	Terveys.....	30
8.1	Hyvinvointia tukeva arki: ravitsemustottumukset, liikunta ja uni.....	31
8.2	Riippuvuudet.....	33
8.3	Koettu terveys ja mielenterveys.....	34
8.4	Ympäristöterveys.....	35
9	Osallisuus	38
10	HYTE-kerroin-indikaattorit	40
11	Tiivistelmä.....	43

OSA 2: Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2023–202545

12	Kaupunkistrategia hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön ohjaajana.....	46
13	Kansallisia suosituksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteistä	47
14	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet hyvinvointialueella ja kunnassa tukevat sujuvaa yhteistyötä.....	48
15	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan tehtävä.....	50
16	Hyvinvointisuunnitelman 2023–2025 tavoitteet ja toimenpiteet.....	52
17	Suunnitelman seuranta ja arviointi.....	57
	Lähteet.....	58

1 Johdanto

Kuntalain (410/2015, §1) ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain (612/2021, § 6) mukaan kunnan tehtävä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Ensisijaisesti kunnalla on vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021, § 6) velvoittaa kuntaa seuraamaan asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus. Kunnan on toimitettava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.

Lakien mukaan kunnan on strategisessa suunnitelmussaan asetettava paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet, määriteltävä niitä tukevat toimenpiteet ja käytettävä näiden perustana kuntakohtaisia hyvinvointi- ja terveysosoittimia.

Tämä asiakirja on lain edellyttämä Lohjan kaupungin laaja hyvinvointikertomus. Asiakirja jakautuu kahteen osaan. Hyvinvointikertomusosassa kuvataan lohjalaisten hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien tekijöiden muutosta vuosien 2017–2022 aikana sekä nykytilaa vahvuuksineen ja kehittämiskohteineen. Hyvinvointisuunnitelmaosa sisältää tämän tiedon sekä kaupunkistrategian painopistealueiden pohjalta laaditun hyvinvointisuunnitelman toimenpiteineen vuosille 2023–2025. Laajan hyvinvointikertomuksen tavoitteena on toimia kunnan hyvinvointipolitiikkaa ohjaavana strategisena asiakirjana, jossa eri alojen asiantuntijoiden näkemykset ja yhteiset tavoitteet on koottu tiivistetysti yhteen.

Laajaan hyvinvointikertomukseen on poimittu tietoja muun muassa useista kansallisista, säännöllisesti päivittyvistä tilastoista, jotka kuvaavat terveyden ja hyvinvoinnin nykytilaa sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Nämä mittarit mahdollistavat jatkossa hyvinvoinnin ja terveyden kehittämisen vuosittaisen seurannan ja sen perusteella tehtävien tavoitteiden ja toimenpiteiden arvioinnin, tarkennuksen ja painopisteiden asettamisen.

Kuntalaisten hyvinvoinnin nykytilaa kuvaavia indikaattoreita valittaessa on huomioitu HYTE-kerroin-indikaattorit, hyödynnetty soveltuvien osin THL:n ehdotusta kunnan hyvinvointikertomusten vähimmäistietosisällöstä sekä täydennetty sisältöä joillakin kuntakohtaisilla indikaattoritiedoilla. Tietoa on poimittu Terveyden edistämistyön suuntaa kuvaavasta TEAviisarista, THL:n terveys- ja hyvinvointitietopalvelu Sotkanetistä, Kouluterveyskyselystä, Tilastokeskuksen tilastoista sekä muista kansallisista tilastopalveluista. Kaikki tilastot eivät päivitty vuosittain, pyrkimyksenä on kuitenkin ollut hyödyntää uusinta saatavissa olevaa tilastotietoa. Kouluterveyskyselyssä ammatillisten oppilaitosten osalta aineiston kattavuus on ollut huono niin koko maassa kuin Lohjalla, joten tämä on hyvä pitää mielessä tuloksia tulkittaessa. Kuntataseista tietoa aikuisten ja ikääntyneiden osalta on valitettavan heikosti saatavilla, joten soveltuvien osin mukaan on otettu hyvinvointialue- tai maakuntataseista tietoa.

Kansallisen lapsistrategian 2040 valmistelutyötä varten kootussa tutkimusraportissa professori Jouni Välijärvi jäsenteli aineiston viiteen keskeiseen teema-alueeseen, jotka nojasivat ihmisen perustarpeisiin koskien tarvetta turvalliseen elämään ja elinympäristöön, pyrkimystä toimia yhdessä muiden kaltaistensa kanssa ja tarvetta päättää omasta elämästään. Näitä viittä osa-aluetta – ihmissuhteet, oppiminen, turvallisuus, terveys ja osallisuus – on käytetty myös tämän hyvinvointikertomuksen ja

-suunnitelman pohjana kuitenkin laajentaen oppiminen koskemaan myös työtä ja työllisyyttä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain mukaan kunnan on myös nimettävä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutahot ja kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Lohjalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmänä toimii kaupungin johtoryhmä. Hyvinvointikertomuksen laatimisen ohjausryhmänä on

toiminut kaupunginjohtajan helmikuussa 2022 nimeämä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen monialainen työryhmä, jonka tehtävänä on ollut myös turvata hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatiota sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen siirryttyä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle 1.1.2023 sekä tiivistää toimialojen välistä yhteistyötä. Hyvinvointikertomuksen ja suunnitelman tekemiseen on osallistettu myös muuta kaupungin henkilöstöä, kolmannen sektorin toimijoita, kuntapäättäjiä ja vaikuttamistoimielinten edustajia.

2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi kunnan tärkeimmistä tehtävistä. Kunnan tulee paitsi tarjota kuntalaisten hyvinvointia tukevia palveluita, myös luoda asukkailleen olosuhteita ja mahdollisuuksia hyvinvoinnin, osallisuuden, työ- ja toimintakyvyn sekä terveyden ylläpitämiseen ja parantamiseen sekä tukea kuntalaisia terveellisten valintojen tekemisessä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on osa kunnan kaikkien toimialojen työtä, mutta se vaatii onnistuakseen vahvaa yhteistyötä myös muiden paikallisten toimijoiden ja hyvinvointialueen kanssa.

Hyvinvoinnin määritelmä ei ole yksiselitteinen, mutta usein se jaetaan kolmeen osatekijään: terveys, materiaallinen hyvinvointi ja elämänlaatu eli koettu hyvinvointi. On tärkeää muistaa, että jokaisen kokemus omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään on yksilöllinen ja siksi hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa edellyttää myös

yhteistyötä kuntalaisten kanssa. Mahdollisuus osallistua itseään ja omaa yhteisöään koskevaan päätöksentekoon sekä osallisuus itselle mielekkääseen toimintaan yhteisössä ovat edellytyksiä sekä yksilöllisen että yhteisöllisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Tärkeää on varmistaa myös kuntalaisten yhdenvertaisuus ympäristön, tuotteiden ja palveluiden esteettömyyteen ja saavutettavuuteen panostamalla.

Kuntalaisten hyvinvointi ja kunnan elinvoimaisuus linkittyvät myös vahvasti toisiinsa. Hyvinvoivat ja aktiiviset kuntalaiset voidaan nähdä paitsi kunnan palvelujen käyttäjinä, myös kunnan voimavarana ja bränditekijänä. Tästä syystä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen käytetyt resurssit tulee nähdä paitsi tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuoltokulujen kasvun ennaltaehkäisyä, myös satsauksena kunnan elinvoimaisuuteen.

Kunta hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäjänä

Sote-uudistus

Kuva: Sosiaali- ja terveysministeriö

3 Vuosien 2017–2022 erityispiirteet

Edellisessä laajassa hyvinvointikertomuksessa vuosille 2018–2021 laaditun hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden saavuttamista ja toimenpiteiden toteutumista on arvioitu aiemmin vuosiraporteissa 2019 (KV 16.12.2020 § 116) ja 2020 (KV 10.11.2021 § 168). Tässä kertomuksessa tarkastellaan nykytilan lisäksi muutoksia sekä pidemmällä aikavälillä että edeltävän vuoden aikana tapahtuneita muutoksia siltä osin, kuin uutta tilastotietoa on ollut saatavilla. Tärkeää on muistaa, että alkuvuodesta 2020 Suomeen levinnyt Covid-19-epidemia vaikutti merkittävästi hyvinvointiin maan- ja maailmanlaajuisesti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen huhtikuussa 2022 julkaisema asiantuntija-arvio, Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen, kuvaa korona-ajan vaikutuksia koko Suomen tasolla. Raportin mukaan koronaepidemia ja siihen liittyneet rajoitustoimet ovat muun muassa lisänneet psyykkistä oireilua kaikissa ikäluokissa. Erityisesti ovat kasvaneet lasten, nuorten ja nuorten aikuisten mielialaoireet ja ahdistus, ja negatiivisimmat vaikutukset ovat kohdistuneet niihin lapsiin ja nuoriin, joilla on jo lähtökohtaisesti ollut muita vaikeampaa. Aikuisväestössä psyykkisesti kuormittuneimpia olivat työttömät sekä eläkkeellä olevat naiset, lisäksi kielteiset mielenterveysvaikutukset korostuivat yksin asuvilla. Asiantuntija-arvion mukaan korona-aika lisäsi myös lähisuhdeväkivallan määrää sekä vaikeutti avun hakemista ja saamista.

Koronan vaikutuksesta myös työttömyys ja lomaautukset lisääntyivät etenkin vuoden 2020 aikana. Tämä lisäsi ihmisten taloudellisia vaikeuksia ja huolta toimeentulon riittävydestä erityisesti vähiten koulutettujen keskuudessa.

Alkoholin kokonaiskulutus näyttäisi korona-aikana vähentyneen, mutta toisaalta on nähtävissä viitteitä alkoholin ongelmakäyttäjien lisääntyneestä alkoholinkulutuksesta. Kokonaiskulutuksen väheneminen johtui pääosin alkoholin matkustajatuonnin pienentymisestä.

Asiantuntija-arviossa nostetaan esille myös toimintarajoitteisten ja vammaisten haavoittuva asema koronaepidemian aikana. Tässä väestöryhmässä sekä yksinäisyys että taloudelliset huolet lisääntyivät muuta väestöä voimakkaammin. Myös Suomeen muuttaneen väestön keskuudessa psyykkisen kuormituksen määrä oli muuta väestöä yleisempää.

Helmikuussa 2022 alkanut Ukrainan sota ja sen taloudelliset seurannaisvaikutukset ovat myös osaltaan lisänneet väestön psyykkistä kuormitusta sekä toimeentulohaasteita.

Asiantuntijaryhmän suositus korostaa yksinäisyyden ehkäisyä, mielenterveyden ongelmiin tarjottavan matalan kynnyksen tuen sekä työllistymistä edistävien toimien tärkeyttä tulevaisuudessa.

OSA 1: Hyvinvointi- kertomus vuosilta 2017–2022

4 Väestö- ja perherakenne sekä elinolot Lohjalla

Lohja on vireä, luonnonläheinen järvi- ja kaupunkipunkti lähellä pääkaupunkiseutua. Lohja on tunnettu kauniista, puhtaasta luonnostaan harjuineen ja järvineen sekä kattavasta palvelu- ja kulttuuritarjonnasta. Nämä tekijät nousivat selvästi esille myös alkuvuodesta 2022 tehdyssä seutu-kaupunkien vetovoimatutkimuksessa, kun lohjalaisilta kysyttiin kotikaupunkinsa parhaita puolia. Tärkeäksi veto-voimatekijäksi koettiin myös turvallisuus sekä lohjalaisten että ulkopaikkakuntalaisten vastaajien mielestä. Myös syksyllä 2022 tehdyssä strategiakyselyssä kuntalaiset kuvasivat Lohjaa turvallisiksi, viihtyisäksi, luonnonläheiseksi, perheystävälliseksi ja liikuntamyönteiseksi.

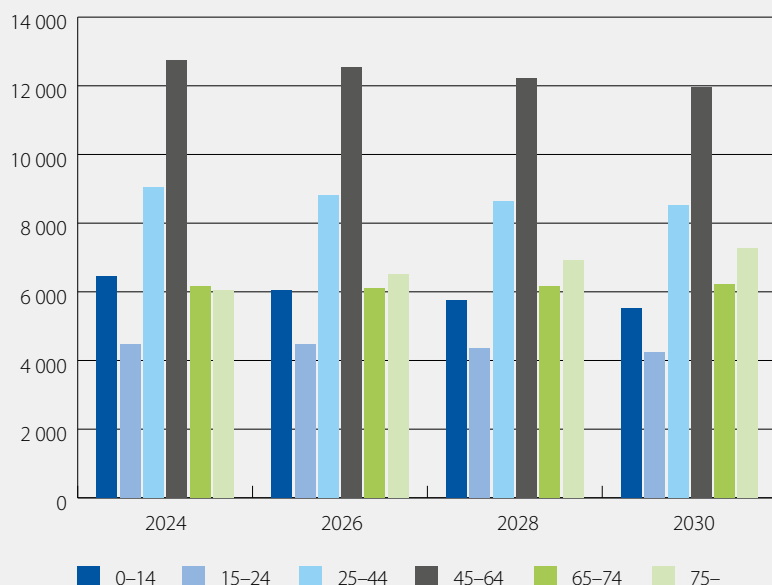
Vuonna 2021 järjestetyillä asuntomessuilla Lohjalla kävi yli 80 000 messuvierasta, mikä myös lisäsi Lohjan tunnettua ja houkuttelevuutta niin asuin- kuin mökkikuntana. Vuosien ajan laskusuuntaisena pysynyt väestökehitys

kääntyi Lohjalla vuonna 2021 noususuuntaiseksi väkiluvun kasvun myötä. Tilastokeskuksen mukaan muuttovoittoa kertyi vuoden 2021 aikana yhteensä 148 henkilöä. Tilastokeskuksen ennakkotietojen perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että vuoden 2022 aikana väkiluku olisi jälleen kääntynyt laskusuuntaiseksi.

Vuoden 2021 lopulla Lohjalla asui 45 988 asukasta, joista suomenkielisiä oli 91,3 %, ruotsinkielisiä 3,5 % ja vieraskielisiä 5,2 %. Lohja on virallisesti ollut kaksikielinen kunta ja tätä vapaaehtoista kaksikielisyyttä on kunnanvaltuusto esittänyt jatkettavaksi myös vuosien 2023–2032 ajan. Sekä vieraskielisten, ulkomaan kansalaisten (3,8 %) että ulkomaalaistaustaisten asukkaiden (5,3 % vuonna 2021) osuudet ovat olleet selvässä kasvussa viime vuosina.

Vuonna 2021 lohjalaisista oli 0–14-vuotiaita 15,6 %,

Lohjan väestöennuste ikäkausittain

Lähde: Tilastokeskus 31.1.2023

15–24-vuotiaita 9,9 %, 25–44-vuotiaita 21,1 %, 45–64-vuotiaita 28,4 %, 65–74-vuotiaita 14,1 % ja yli 75-vuotiaita 10,9 %. Vuoden 2030 väestöennusteen mukaan 0–14-vuotiaiden osuus tulee putoamaan 12,6 %:iin ja yli 75-vuotiaiden osuus nousemaan 16,7 %:iin. Muissa ikäryhmissä muutokset tulevat ennusteen mukaan olemaan maltillisia.

Lohjalaisista perheistä lapsiperheitä oli vuoden 2021 lopulla 37,2 % (koko maa 37,9 %) ja kaikista lapsiperheistä yhden vanhemman perheitä oli 25,6 % (koko maa 23,3 %). Lapsiperheiden määrä on viime vuosien ajan ollut laskusuuntainen (–1,7 % vuodesta 2017 vuoteen 2021), samalla kun yhden vanhemman perheiden osuus on hiljalleen kasvanut (+1,8 % vuodesta 2017 vuoteen 2021). Ahtaasti asuvien (enemmän kuin yksi henkilö/huone) lapsiasuntokuntien määrä sen sijaan on laskenut niin Lohjalla kuin koko maassa. Vuonna 2017 kaikista lapsiasuntokunnista ahtaasti asui Lohjalla 29,8 % (koko maassa 29,8 %) ja vuonna 2021 enää 26,7 % (koko maassa 28,1 %).

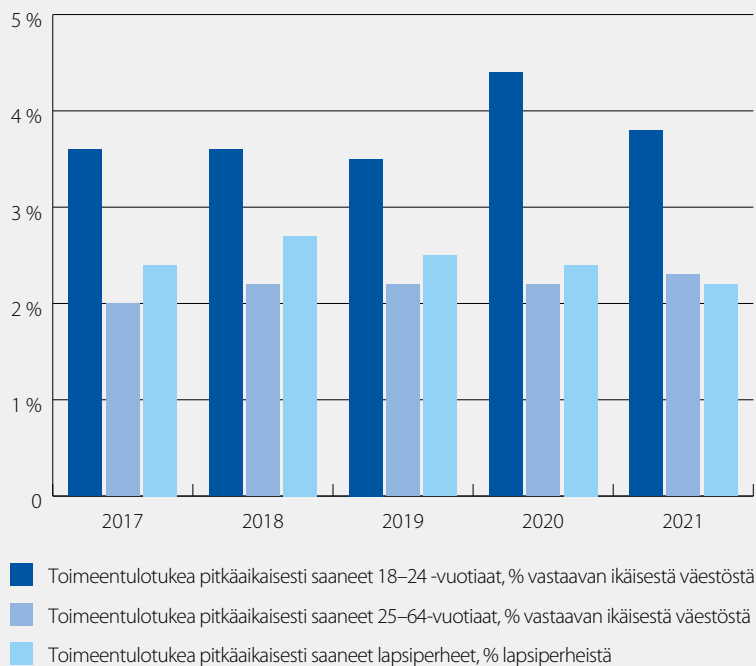
Kaikista asuntokunnista vuonna 2021 yhden hengen

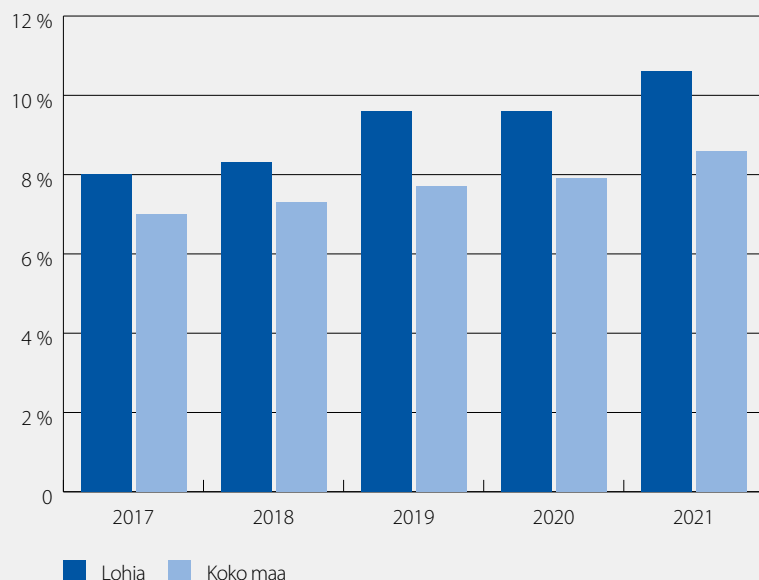
asuntokuntia oli Lohjalla 41,9 % (koko maassa 45,9 %) ja 75 vuotta täyttäneiden asuntokunnista yhden hengen asuntokuntia oli 53,4 % (koko maassa 56,5 %). Samalla, kun yhden hengen asuntokuntien määrä on Lohjalla yleisesti hieman noussut, on 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asuntokuntien määrä hieman laskenut.

Lohjan demografinen huoltosuhde (alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden suhde sataa 15–64-vuotiasta kohti) on edeltävät vuodet ollut noususuuntainen ja oli 68,7 vuonna 2021 (64,6 vuonna 2017) eli koko maan tasoa (62,4) selvästi korkeampi. Taloudellinen huoltosuhde (ei-työllisten suhde sataa työllistä kohti) on sen sijaan vaihdellut edellisvuosina välillä 134,0–142,2. Vuonna 2021 se oli 136,2 (koko maan taso 133,4).

Kunnan yleinen pienituloisuusaste 10,4 % oli vuonna 2021 selvästi koko maan tasoa (13,2 %) pienempi, samoin kuin eläkeikäisen väestön pienituloisuutta kuvaava täyttä kansaneläkettä saaneiden 65 vuotta täyttäneiden osuus, joka oli vuonna 2021 Lohjalla 1,0 % koko maan osuuden ollessa 1,8 %. Lasten pienituloisuusaste 10,2 % (pienituloisiin

Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden määrä, %

0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä

kotitalouksiin kuuluvat alle 18-vuotiaat) on Lohjalla ollut väestötasoisesti hyvin lähellä kunnan yleistä pienituloisuusastetta ja koko maan tasoa (11,9 %) pienempi, mutta ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten lasten pienituloisuusaste oli esimerkiksi vuonna 2019 Kotoutumisen indikaattorit -tietokannan mukaan lähes nelinkertainen koko väestön tasoon verrattuna.

Vuoden 2021 tilaston mukaan pitkäaikaisesti (yli 10 kuukautta) toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä kaikista lapsiperheistä oli kolmatta vuotta laskusuuntainen ja koko maan tasoa alhaisempi (Lohjalla 2,2 %, koko maassa 2,8 %) käytyään Lohjalla korkeimmillaan 2,7 %:ssa vuonna 2018. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä suhteessa vastaavan ikäiseen väestöön nousi 2,3 %:iin

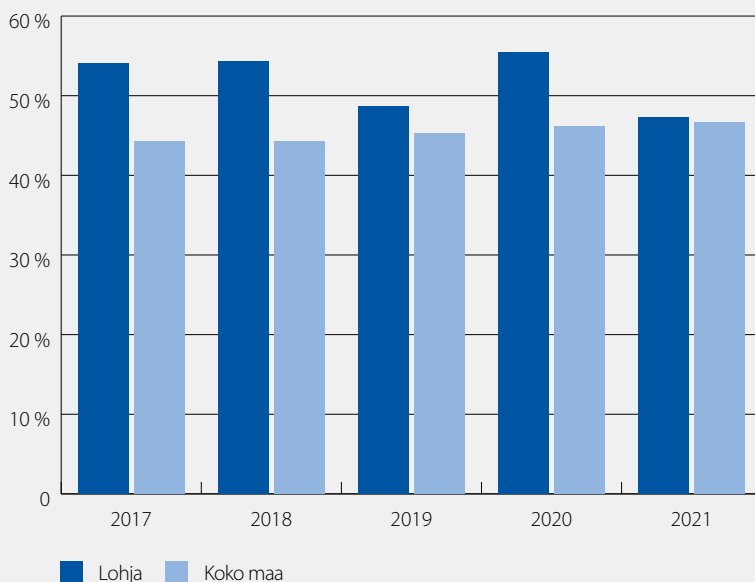
vuonna 2021 pysyttyään kolme vuotta tasolla 2,2 %. Määrä on kuitenkin edelleen selvästi koko maan tasoa (2,7 %) alhaisempi. Eniten toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita oli 18–24-vuotiaissa, joiden osuus vuonna 2021 oli 3,8 % vastaavan ikäiseen väestöön suhteutettuna Lohjalla (koko maassa 3,3 %).

Lastensuojeluilmoituksia tehtiin lukumäärällisesti enem-

män vuonna 2021 edelliseen vuoteen verrattuna: vuonna 2020 ilmoitusten määrä oli 1 750 ja vuonna 2021 yhteensä 2 060. Vastaava kehitys on näkyvissä koko maan ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tasolla jo useamman vuoden ajan. Vastaavan ikäiseen väestöön suhteutettuna (0–17-vuotiaat) lastensuojeluilmoituksia tehtiin Lohjalla 10,6 % ja koko maassa 8,6 %. Lohjalla lastensuojeluilmoitusten suhteellinen osuus on kasvanut koko maan vertailussa jyrkemmin: vuonna 2017 lastensuojeluilmoituksia tehtiin Lohjalla 8 %:sta lapsista vastaavan ikäiseen väestöön suhteutettuna ja koko maan tasolla vastaava prosenttiosuus oli 7.

Vaikka lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut, on kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten prosentuaalinen osuus pysynyt vuonna 2021 edellisen vuoden tasolla. Vuonna 2021 kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden prosentuaalinen määrä vastaavan ikäisestä väestöstä oli 1,6, mikä vastaa nyt koko maan tasoa; vuonna 2017 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten prosentuaalinen osuus oli Lohjalla 1,7 ja koko maan tasolla 1,5. 55 %:lla kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista 0–17-vuotiaista lapsista ja nuorista sijoituspaikkana oli vuonna 2020 laitos, vuonna 2021 osuus oli runsaat 8 prosenttiyksikköä vä-

**Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, joiden sijoituspaikkana laitos,
% kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista**

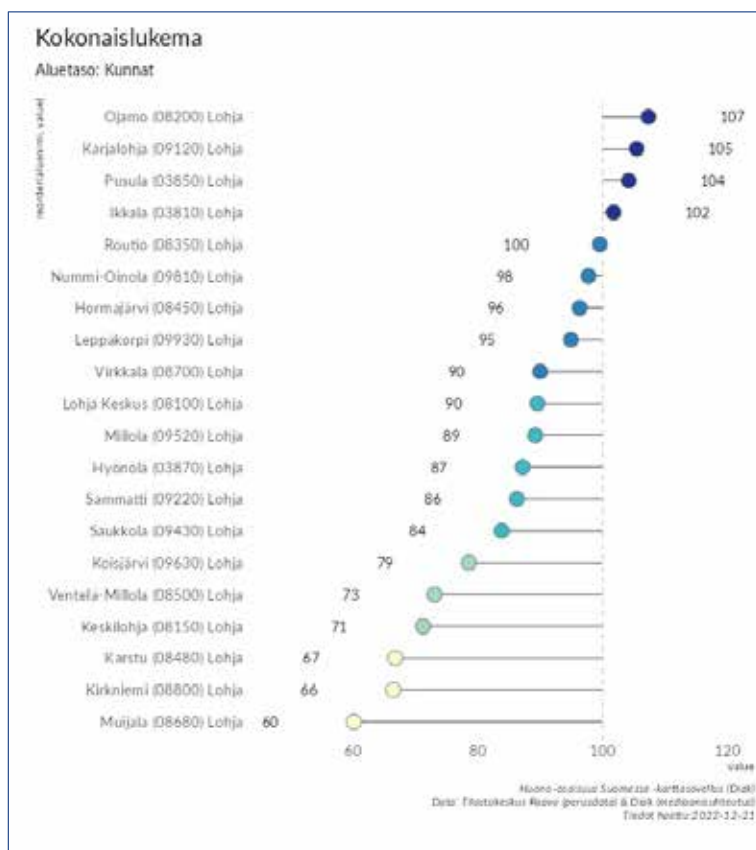
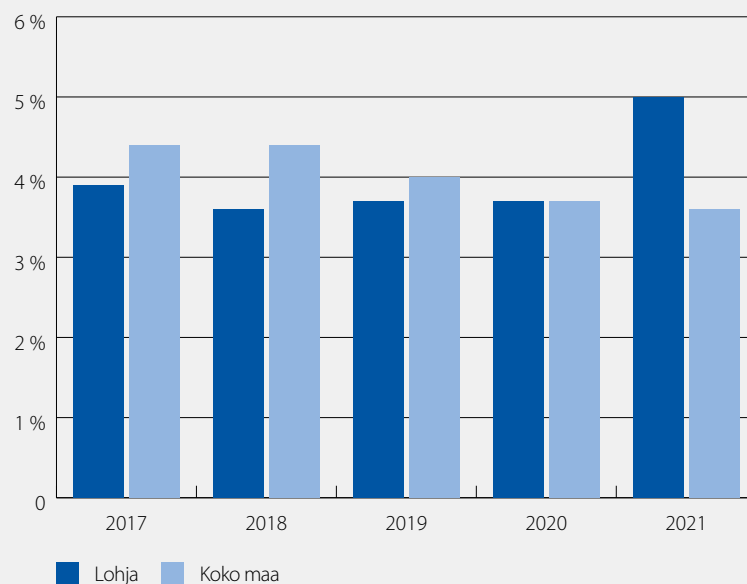
hemmän. Koko maan tasolla laitoksiin sijoitettujen lasten osuus on 46,7 % eli vuoden 2020 poikkeaman jälkeen samansuuntainen kuin Lohjalla. 37,2 %:lla kaikista sijoitetuista 0–17-vuotiaista lapsista sijoituspaikkana oli perhe vuonna 2021.

Lastensuojelun avohoidon asiakkaina olleiden osuus vastaavan ikäiseen väestöön verrattuna (0–17-vuotiaat) on kasvanut Lohjalla kahden edeltävän vuoden 3,7 %:sta 5,0 %:iin. Ero sekä Länsi-Uudenmaan alueen että koko maan vertailussa vuonna 2021 on 1,3 % (koko maan tasolla ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella lievästi laskusuuntainen ollen molemmissa 3,7 % vuonna 2021).

Tuloeroja alueella kuvaavan Gini-kertoimen (25,5) perusteella Lohjan tuloerot ovat kasvaneet vuodesta 2017, mutta ovat edelleen koko maan tasoa (27,7) maltillisemmat. Diakonia-ammattikorkeakoulun kehittämän, hyvinvointiin vaikuttavia sosioekonomisia taustatekijöitä usean indikaattorin (työttömät, pelkän peruskoulutuksen saaneet, alimpaan tuloluokkaan kuuluvat täysi-ikäiset ja alimpaan tuloluokkaan kuuluvat taloudet, keskiarvot vuosien 2018–2020 tilastoista) keskiarvolla mittaavan karttasovelluksen mukaan on kuitenkin nähtävissä kunnan sisäistä

alueellista eriytymistä, kun Lohjaa tarkastellaan postinumeroalueittain. Lukuarvo 100 kuvastaa koko Suomen tasolla tarkasteltujen kuntien mediaanipostinumeroaluetta, sitä suurempi lukema heikompaa ja pienempi parempaa tilannetta. Alueellisista eroista huolimatta on tärkeää huomioda, että koko Suomen tasolla tarkasteltuna tilanne Lohjalla on kokonaisuudessaan erittäin hyvä.

**Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana,
% vastaavan ikäisestä väestöstä**

Lähde: Huono-osaisuus Suomessa -kertasovellus (Diak)

Keskeisiä huomioita väestö- ja perherakenteesta sekä elinoloista Lohjalla

- Väestön pienituloisuus on koko maan tasoa matalampi.
- Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden määrä on laskusuuntainen ja alle maan keskitason.
- Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden 25–64-vuotiaiden määrä on pysynyt melko tasaisena ja alle maan keskitason.
- Lastensuojeluilmoitusten lisääntynyt määrä kertoo varhaisten sosiaalihuoltolain mukaisten yhteydenottojen lisääntymisestä.

- Huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista on lisääntynyt.
- Väestö ikääntyy ja demografinen huoltosuhde nousee.
- Lapsiperheiden määrä laskee ja yhden vanhemman perheiden määrää nousee.
- Yhden hengen asuntokuntien määrä nousee.
- Alueelliset ja väestöryhmittäiset tuloerot ja huono-osaisuuden jakauma kasvavat.

- Vieraskielisten, ulkomaan kansalaisten ja ulkomaalaistaustaisten asukkaiden määrä kasvaa.

5 Ihmissuhteet

Yksi ihmisen kolmesta psykologisesta perustarpeesta on kokemus yhteenkuuluvuudesta ja toimivista sosiaalisista suhteista. Kokemus vastentahtoisesta yksinäisyydestä taas nähdään tämän perustarpeen kääntöpuolena. Sosiaalinen vuorovaikutus ja merkitykselliset ihmissuhteet ovat tärkeitä kaikissa elämänvaiheissa ja niiden merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle on suuri. Yksinäisyys voi aiheuttaa sekä psyykkisiä että fyysisiä terveysongelmia ja johtaa lisääntyneeseen sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöön.

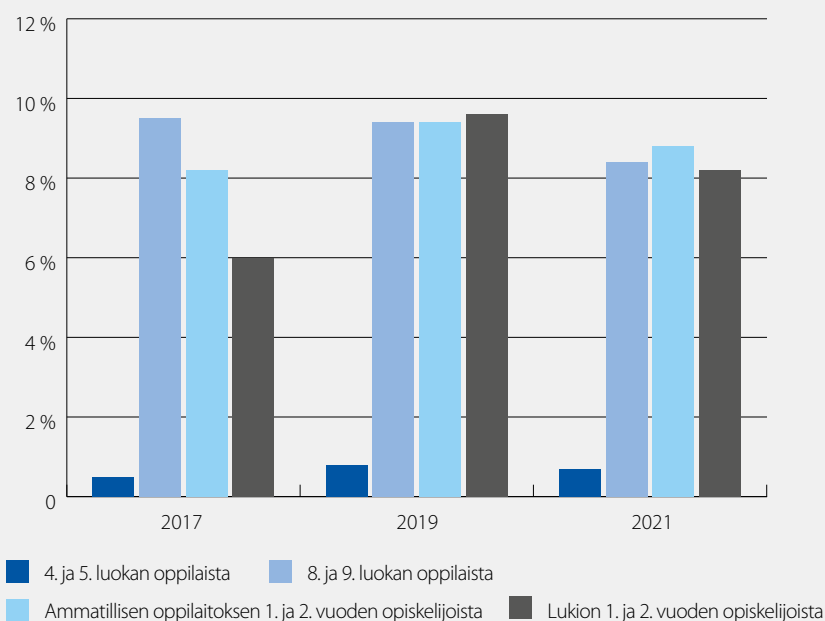
Joukkoon kuulumisen tarve on ihmiselle luontainen. Asuinkumppani, perhe ja vaikkapa koulu- tai työyhteisö muodostavat monelle luontaisen sosiaalisen verkoston. Monet kuitenkin kaipaavat sen lisäksi myös vähintään yhden läheisen ystävän tai laajemman kaveriverkoston. Yksin asuvilla on lähtökohtaisesti vähemmän mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, ja tämän joukon hiljalleen kasvaessa on tärkeää, että ihmisille syntyy luontaisia kohtaamisen mahdollisuuksia esimerkiksi työn tai vapaa-ajan

toimintojen kautta. Yhteisöllisyys ja sitä tukevat rakenteet ja palvelut kunnassa ovat tärkeitä yksinäisyyden ehkäisemisessä.

Kouluterveyskyselyn perusteella vähintään yksi hyvä kaveri löytyy lähes jokaiselta kyselyyn vastanneelta 4.- ja 5.-luokkalaiselta, ja tässä ikäluokassa usein itsensä yksinäiseksi tuntevia on myös vähiten (5,8 %). Kouluterveyskyselyyn vastanneista yläkoulun, ammatillisen oppilaitoksen ja lukion oppilaista vajaalla 10 %:lla ei ollut yhtään hyvää ystävää.

Itsensä usein yksinäiseksi tuntevia oli yläkouluikäisistä 16,1 %, ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 20,7 % ja lukiolaisista 19,0 %. Yksinäisyyden kokemus oli selvästi lisääntynyt kaikissa ikäluokissa vuodesta 2019 vuoteen 2021, mikä voi ainakin osittain selittyä myös korona-ajan vaikutuksilla. Kouluterveyskyselyn mukaan itsensä yksinäiseksi tuntevien tyttöjen määrä oli kaikissa ikäluokissa

Ei yhtään hyvää kaveria (4. ja 5. luokka), %
Ei yhtään hyvää ystävää (muut), %

selvästi poikia suurempi prosenttiosuuksien ollessa tytöillä jopa yli kaksinkertaiset poikien vertailulukuihin nähden.

Lohja-tasoista tietoa työikäisten ja ikääntyneiden yksinäisyyden kokemuksista ei vertailuvuosilta löytynyt, mutta vuoden 2020 Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tilaston mukaan itsensä yksinäiseksi tuntevia 20–64-vuotiaista oli 11,4 %, 65 vuotta täyttäneistä 9,1 % ja 75 vuotta täyttäneistä 11,5 %. Myös näissä ikäryhmissä naisten kokemus yksinäisyydestä oli yleisempää ja ero oli suurimmillaan 20–64-vuotiailla. Tässä ikäryhmässä miehistä itsensä yksinäiseksi koki 6 % ja naisista 17 %.

Lohjalaisille vuonna 2021 omaishoidon tai säännöllisen kotihoidon piiriin kuulumattomille 80 ja 85 vuotta täyttäneille tehtyyn hyvinvointikyselyyn vastanneista 10 % kertoi kokevansa yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Yksin asuvia kaikista vastaajista oli 42 %.

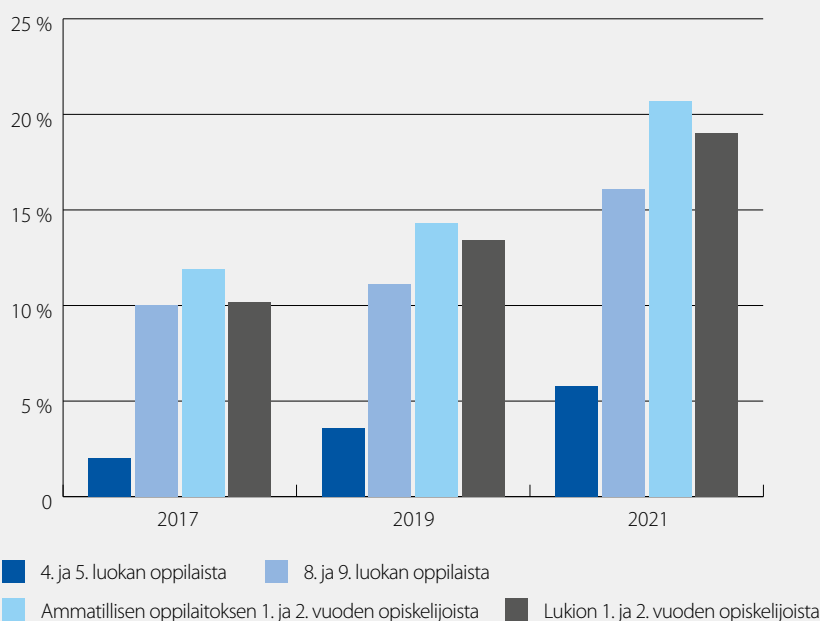
Yksinäisyyden kokeminen näyttäisi siis tilastojen valossa olevan melko yleistä ja tyypillisempää naisille kuin miehille. Yksinäisyyden tiedetään voivan aiheuttaa muun muas-

sa ahdistusta ja masennusta sekä pitkään jatkuessaan altistaa mielenterveyden häiriöille ja syrjäytymiselle. Yksinäisyyden tiedetään myös lisäävän kuolleisuutta muun muassa sydäntauteihin ja syöpiin.

Lasten ja nuorten kohdalla ystävyys-suhteiden lisäksi erityisen merkityksellisiä ovat perhesuhteet. Kouluterveyskyselyn perusteella keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa kokivat vähiten 4.- ja 5.-luokkalaiset (2,7 %) ja eniten 8.- ja 9.-luokkalaiset (8,3 %). Ilahduttavaa on, että keskusteluvaikeuksia kokeneiden määrät olivat selvästi vuoden 2017 tasoa alhaisemmat, mutta kuitenkin nyt jälleen nousussa vuoden 2019 tasosta. Perusopetusikäisten vastaajien osalta sukupuolten välinen ero kysyttäessä keskusteluyhteydestä vanhempien kanssa on kasvanut, ja tytöt kokevat keskusteluyhteyden vanhempiensa kanssa heikentyneen koronan aikana.

Kouluterveyskyselyn mukaan yhä useampi lapsi ja nuori kokee myös, että opettaja on kiinnostunut siitä, mitä oppilaalle kuuluu ja että opettajat kohtelevat oppilaita välittävästi ja oikeudenmukaisesti. Liki puolet 8.- ja 9.-luok-

Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, %

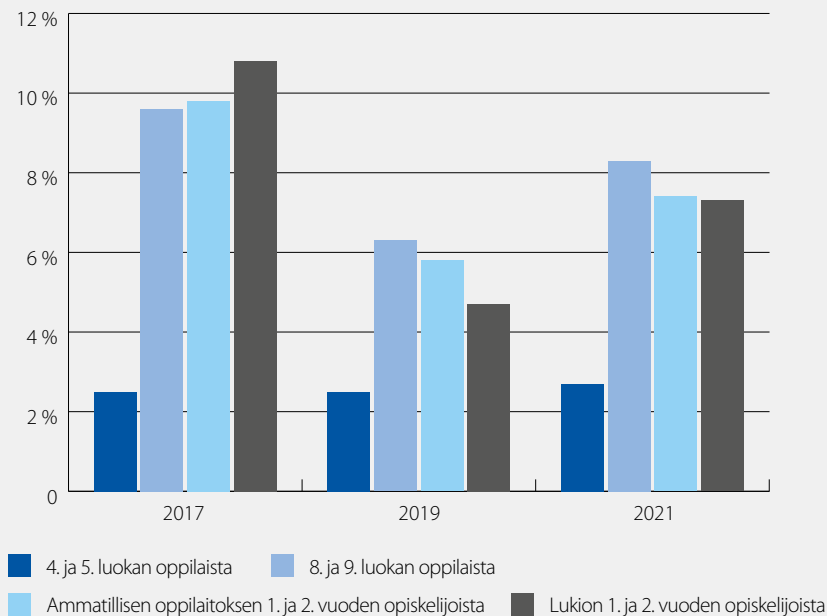

kalaisista (49,1 %) ja lukion opiskelijoista (49,4 %) kokee saavansa opettajilta välittävää ja oikeudenmukaista kohtelua, kun vastaava prosenttiosuus vuonna 2019 oli 44,4 (koko maan vastaava prosenttiosuus 8.- ja 9.-luokkalaisilla 52,6 ja lukiolaisilla 63,7). Kuitenkin tyttöjen kokemus mahdollisuudesta keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista on heikentynyt toisin kuin pojilla.

Merkittävä ihmissuhteisiin vaikuttava tekijä on myös omaishoitajuus. Omaishoitajaliitto määrittelee omaishoitajaksi henkilön, joka pitää huolta perheenjäsenestään tai läheisestään, joka sairaudesta, vammaisuudesta tai muusta erityisestä hoivan tarpeesta johtuen ei selviydy arjestaan omatoimisesti. Omaishoidon tuesta sopimuksen tehneitä hoitajia oli Lohjalla vuonna 2021 yhteensä 543 ja tyypillisin hoidettava oli ikääntynyt läheinen. Omaishoidon tukea saaneiden 75 vuotta täyttäneiden hoidettavien

prosenttiosuus saman ikäisestä väestöstä vuonna 2021 oli yhteensä 6,1 (4,7 vuonna 2017). Omaishoitajuus on usein hyvin sitovaa ja ihmissuhteet kodin ulkopuolella saattavat rajoittua merkittävästi sekä hoitajalla että hoidettavalla. Mahdollisuus omaan vapaa-aikaan omaishoitosuhteen aikana ja tuki hoitosuhteen päättyessä ja uuteen elämänvaiheeseen siirryttäessä ovat omaishoitajalle tärkeitä.

Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, %

Keskeisiä huomioita ihmissuhteisiin liittyen

- Valtaosalla alakouluikäisistä on kavereita ja vain vähän yksinäisyyden kokemista.
- Koululaisilla ja opiskelijoilla on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa vähemmän kuin vuonna 2017.
- Yhä useampi koululainen ja opiskelija kokee opettajien olevan kiinnostuneita hänen kuulumisistaan ja kohtelevan oppilaita välittävästi ja oikeudenmukaisesti.

- Yksinäisyyden kokeminen on lisääntynyt yläkouluikäisillä, ammatillisen oppilaitoksen ja lukion opiskelijoilla, yleisempää tytöillä.
- Yksinäisyyttä kokevat myös työikäiset ja ikääntyneet, yleisempää naisilla.
- Omaishoitajuuden lisääntyessä tukitoimien tarve kasvaa.

6 Oppiminen ja työ

Varhaiskasvatus, koulunkäynti, opiskelu ja työ ovat monella tapaa merkityksellisiä hyvinvoinnin lähteitä paitsi tarjoamalla mahdollisuuden kasvuun, kehittymiseen, elinikäiseen oppimiseen ja sosiaalisen kanssakäymiseen, myös muun muassa tuomalla merkityksellistä sisältöä arkeen sekä edellytyksiä hyvinvoinnin aineellisten voimavarojen hankkimiseen. Elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia kaiken ikäisille tarjoavat myös harrastukset, kulttuuritarjonta ja kirjastot. Oppimisen lisäksi myös muun muassa kulttuurin tiedetään edistävän hyvinvointia. Kulttuurihyvinvoinnilla tarkoitetaan kulttuurin yhteydessä syntyvää hyvinvointia. Kulttuurihyvinvointi perustuu jokaisen ihmisen aistein havaittuun ja koettuun maailmaan, kuvittelukykyyn sekä kykyyn tarkastella maailmaa toisen ihmisen näkökulmasta.

On hyvä myös tiedostaa, että hyvinvointi on aktiivisen oppimisen, motivaation ja minäpystyvyyden edellytys. Sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen tavoitteena onkin tukea lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista kasvuja kehittymistä, edistää oppimisen edellytyksiä ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Perusopetuksen jälkeinen koulutus tai sen puute vaikuttaa myöhemmin myös

ammattiin, asemaan työmarkkinoilla, ammattiin perustuvaan sosiaaliluokkaan, tuloihin ja varallisuuteen eli sosioekonomiseen asemaan. Sosioekonomisen aseman taas tiedetään olevan keskeinen tekijä kasvavien hyvinvointi- ja terveyserojen taustalla.

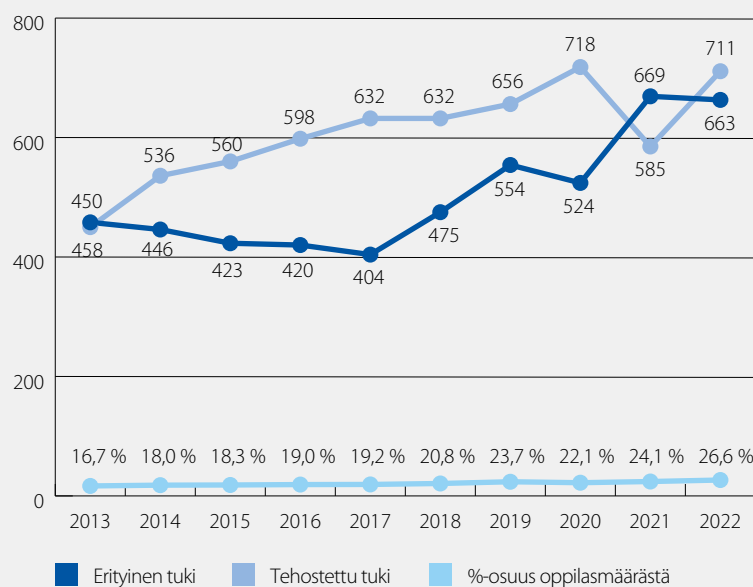
6.1 Oppiminen

Varhaiskasvatukseen osallistuneiden lohjalaisten 1–6-vuotiaiden lasten osuus on viime vuodet ollut noususuunnassa. Varda-tietokannan mukaan vuonna 2021 varhaiskasvatukseen osallistui 1–6-vuotiaista lohjalaisista lapsista 78,9 %. Osuus on selvästi koko maan tasoa (74,9 %) korkeampi.

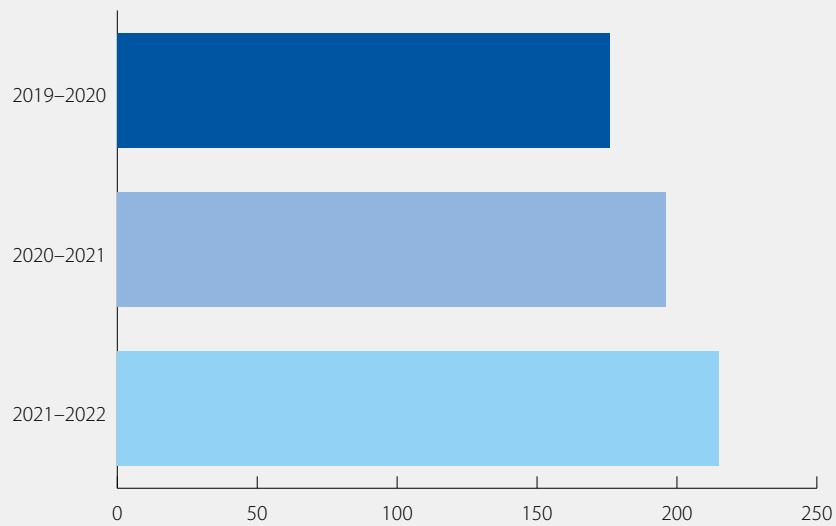
Kouluinnostus on vähentynyt, ja yhä useammalla on uupumisasteista väsymystä koulutyössä ja kokemusta riittämättömyydestä. Lukiolaistytöistä yli puolet kokee uupumisasteista väsymystä koulutyössä ja noin puolet kokee pärjäävänsä opinnoissaan.

Tytöt kokevat poikia useammin vaikeuksia oppimisessa,

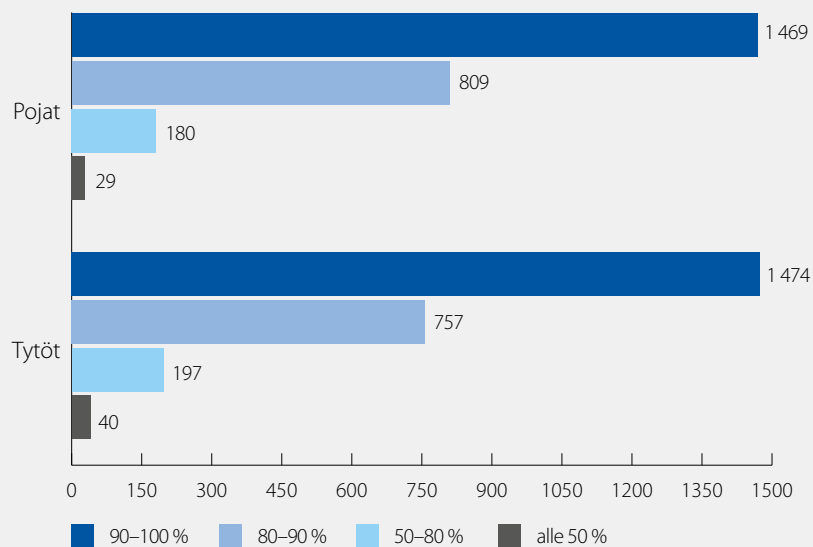
Tuen oppilaiden määrän kehitys perusopetuksessa

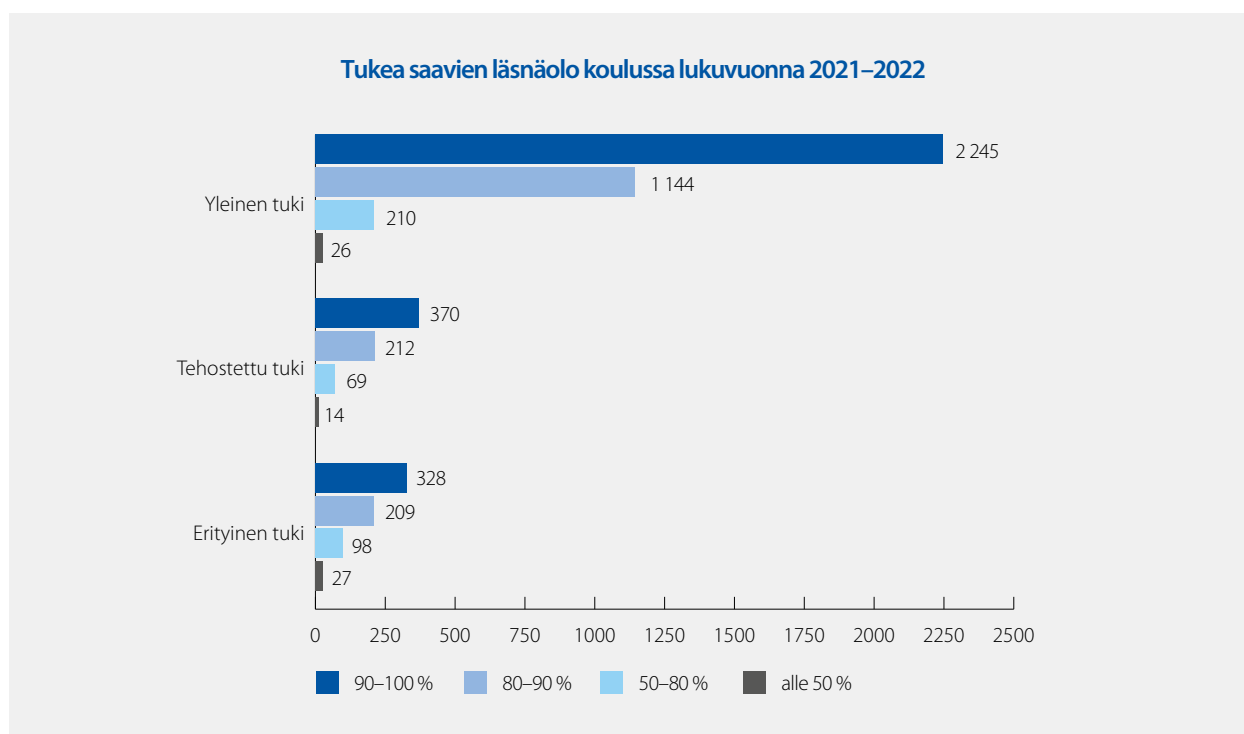

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tehostettua ja erityistä tukea saavien lasten määrä/lukuvuosi

Oppilaiden läsnäolo koulussa lukuvuonna 2021–2022

vaikka perusopetuksessa tehostettua tai erityistä tukea saavien poikien osuus kaikista on 65 %. Tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden määrä on noussut vuodesta 2013 noin 10 %. Vuonna 2022 runsaalla neljänneksellä perusopetuksen oppilaista on tehostetun tai erityisen tuen päätös.

Lohjan varhaiskasvatuksessa on toteutettu tukea kolmella tasolla jo useita vuosia. Lakiin kolmitasoinen tuki varhaiskasvatuksessa on tullut 1.8.2022.

KouluKunnossa-hankkeessa on kartoitettu hankekunnissa oppilaiden läsnäoloa koulussa lukuvuonna 2021–2022. Noin 60 % oppilaista on koulussa läsnä 90–100 % oppitunneista, ja vajaa 10 % on läsnä koulussa alle 80 % oppitunneista.

Huomionarvoista on, että poissaolot lisääntyvät suhteessa tuen tarpeeseen: erityistä tukea saavista oppilaista liki 19 % oli lukuvuonna 2021–2022 koulussa alle 80 % oppitunneista, kun vastaava prosentuaalinen osuus yleistä tukea saavista oli 6,5.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä oli Lohjalla vuodesta 2017 (9,2 %) vuoteen 2019 (8,2 %) asti laskusuhdanteinen,

mutta nousi jälleen vuoden 2020 lopussa 9,5 %:iin eli hiekan korkeammalle kuin koko maassa (7,8 %) ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella (8,6 %). Kaikilla tarkastelualueilla miesten osuus koulutuksen ulkopuolelle jääneistä oli selvästi naisia korkeampi.

Väestön koulutustasoa kuvaavan koulutustasomittaimen mukaan yleinen koulutustaso on kuitenkin Lohjalla nousuuntainen. Vuonna 2017 mittaimen arvo oli 327,0 ja vuoden 2020 lopussa 337,1. Mittain kuvaa perusasteen jälkeen suoritettua koulutustasoa koulutuspiduudella. Arvo 337,1 tarkoittaa, että teoreettinen koulutusaika peruskoulun suorittamisen jälkeen henkeä kohti on noin 3,4 vuotta. Koko maassa vastaava arvo vuonna 2020 oli 384,2 ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella 446,9. Koulutustasomittaimen mukaan naisilla on kaikilla tarkastelualueilla pidempi koulutus kuin miehillä ja ero näyttäisi olevan kasvusuunnassa.

6.2 Kirjasto ja kulttuuri elinikäisen oppimisen ja hyvinvoinnin mahdollistajina

Kirjastojen tiedetään kansainvälisten tutkimusten mukaan vaikuttavan myönteisesti muun muassa käyttäjiensä lukutaitoon, oppimiseen, hyvinvointiin ja kansalaisidentiteettiin. Lohjan pääkirjaston lisäksi lohjalaisia palvelee kattava seisemän lähikirjaston, kahden kirjastopisteen sekä kirjastoauton muodostama verkosto. Maksimissaan 3 kilometrin päässä lähimmästä kirjastosta asuu 75,7 % ja 10 kilometrin päässä 97,1 % lohjalaisista. Lohjalla tehtiin vuonna 2021 asukasta kohden fyysisiä kirjastokäyntejä 5,80, verkkokäyntejä 6,45 ja kokonaislainausten määrä oli 15,23. Fyysisten käyntien ja kokonaislainausten määrä on viime vuosina ollut laskusuuntainen verkkokäyntien samaan aikaan kasvaessa, mikä ainakin osittain selittyy myös vuosien 2020 ja 2021 koronarajoituksilla. Kirjaston päävastuullisena järjestämien tapahtumien (281 kpl) osallistujamäärä vuonna 2021 oli 41,34 tuhatta asukasta kohden ja käyttäjäkoulutusten (151 kpl) osallistujamäärä 63,05 tuhatta asukasta kohden. Kirjaston tapahtumien ja käyttäjäkoulutusten määrät ja osallistujamäärät laskivat myös merkittävästi vuosina 2020 ja 2021 aikaisempiin vuosiin verrattuna.

Elinikäisen oppimisen matalan kynnyksen mahdollisuuksia tarjoaa aikuisille lohjalaisille myös kolmen kunnan (Lohja, Vihti ja Siuntio) alueella toimiva Hiiden Opisto. Vuonna 2021 Lohjalla toteutuneeseen opetukseen osallistui opiskelijoita kerran laskettuna 2 896. Kaikkiaan kursseja Lohjalla järjestettiin 627 ja kurssilaisten määrä oli 5 718. Kurssilaisista valtaosa oli naisia ja eniten opiskelijoita oli 55–69-vuotiaiden ikäryhmästä. Tutkitusti terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttaviin kulttuuripalveluihin luettavaa kulttuurialan opetusta Hiiden Opisto tarjosi kaikkien kuntien alueella 7 677 tuntia vuonna 2021.

Lapsille ja nuorille kohdennettua taiteen perusopetusta tarjoavat Lohjalla kaupungin omien toimintojen, Hiiden Opiston ja Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston lisäksi Lohjanseudun kuvataidekoulu, Lohjan tanssiopisto, Musiikkikoulu Demo, Jamkids, Käsityö- ja muotoilukoulu Taito Etelä-Suomi, Tanssiopisto Vinha ja Teatteri Aploodi. Taiteen perusopetukseen Lohjalla osallistuu vuosittain lähes 1 400 lasta ja nuorta. Oppilaitokset ovat vuosittain mukana myös monissa hankkeissa ja tapahtumissa tehden tiivistä yhteistyötä Lohjan kaupungin kanssa.

Kulttuurihyvinvointia kaikille lohjalaisille tuottavat edellä

mainittujen lisäksi myös Lohjan Kaupunginorkesteri, Lohjan Teatteri ja Lohjan Museo. Päätoimisesti hoidetusta museosta maksimissaan 3 kilometrin etäisyydellä asuu 31,0 % ja maksimissaan 10 kilometrin etäisyydellä peräti 79,6 % lohjalaisista.

Taloudellisesti tiukassa tilanteessa olevien nuorten, aikuisten, perheiden ja ikäihmisten mahdollisuuksia osallistua kulttuurielämään ja harrastaa sekä taiteen tekemistä että liikuntaa on Lohjalla tuettu vuonna 2019 käyttöön otetun Kaikukortin avulla. Kaikukortilla maksuttomia sisäänpääsyjä ja palveluja kulttuuri- ja liikuntakohteisiin on Lohjalla vuonna 2022 voinut hankkia seuraavilta Lohjan kaupungin omilta toimijoilta: Lohjan Kaupunginorkesteri, Lohjan Museo, Johannes Lohilammen museo, Paikkarin torppa, Lohjan Teatteri, Lohjan Liikuntakeskus Oy (Sporttikeskus Tennarin kuntosali ja alueelliset pikkusalit) ja Tytyri Elämyskaivos. Näiden toimijoiden lisäksi mukana palveluja tarjoamassa ovat olleet Jamkids Musiikkikoulu, Lohjan Kalaseura, Tanssiopisto Vinha, Teatteri Trala ja Vaahterateatteri. Vuonna 2021 uusia Kaikukortteja myönnettiin yhteensä 134 ja vuonna 2022 yhteensä 214. Eniten käyttökertoja kahden edellisen vuoden aikana oli Sporttikeskus Tennarissa, seuraavaksi suosituimmat kohteet Lohjalla olivat Lohjan Teatteri ja Tytyri Elämyskaivos.

6.3 Työ ja työllisyys

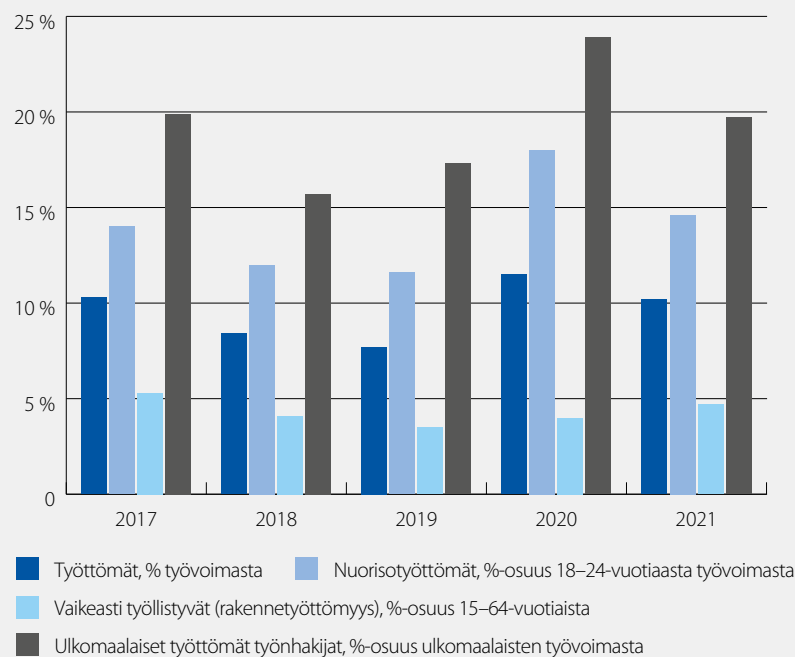
Lohjalaisesta työvoimasta työttömänä vuonna 2022 oli keskimäärin 8,5 % (koko maa 9,5 %). Nuorisotyöttömiä (18–24-vuotiaasta työvoimasta) oli samana vuonna keskimäärin 11,9 % (koko maa 11,3 %) ja vaikeasti työllistyviä 15–64-vuotiaista (rakennetyöttömyys) vuonna 2021 keskimäärin 4,7 % (koko maa 5,3 %). Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus ulkomaalaisten työvoimasta oli vuonna 2022 keskimäärin 17,5 % (koko maa 22,3 %) ja se oli selvästi korkeampi kuin työttömien työnhakijoiden osuus keskimäärin. Hienoa on, että vuonna 2020 tapahtuneen työttömyysasteen nousun jälkeen kaikissa muissa paitsi rakennetyöttömyydessä suunta on ollut positiivinen.

Merkillepantavaa on, että miesten työttömyys on jonkin

verran naisten työttömyyttä yleisempää kaikilla työttömyyden osa-alueilla niin Lohjalla kuin koko maassa. Erityisen suuri sukupuolten ero on nuorisotyöttömien kohdalla. Vuonna 2021 lohjalaisista 18–24-vuotiaista työvoimaan kuuluvista miehistä työttömänä oli 16,4 % ja naisista 12,3 %.

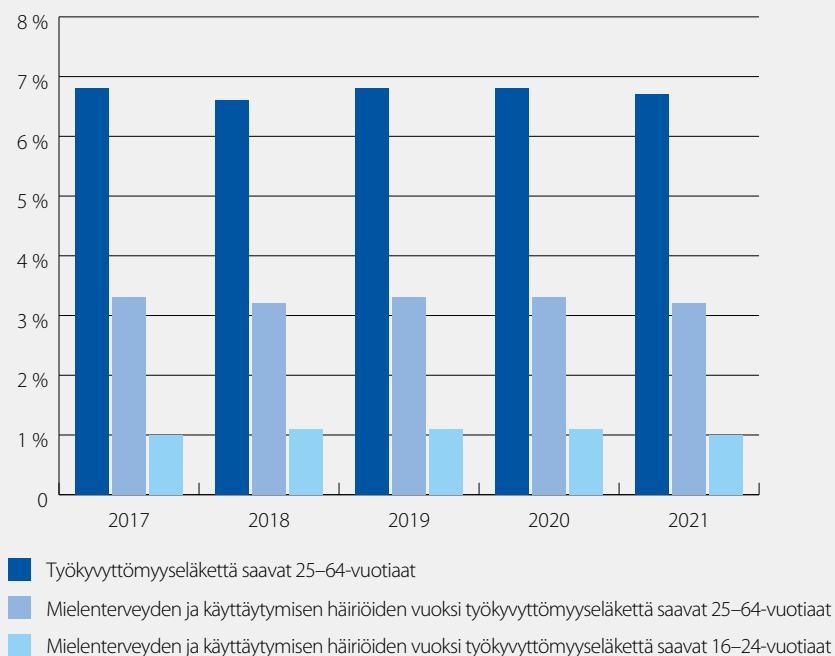
Vuonna 2021 työikäisistä 25–64-vuotiaista työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus vastaavan ikäisestä väestöstä oli Lohjalla 6,7 %. Vuosina 2017–2021 taso on vaihdellut hyvin vähän (6,6–6,8 %), mutta viime vuosien aikana taso on noussut kuitenkin koko maan tasoon (6,3 % vuonna 2021) verrattuna hieman ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tasoon (4,0 % vuonna 2021) verrattuna selvästi korkeammalle. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 25–64-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on noin puolet

Työttömyystilanne Lohjalla 2017–2021

kaikista työkyvyttömyyseläkettä saavista niin Lohjalla (3,2 % vuonna 2021), kuin koko maassa (3,3 %) ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella (2,2 %). Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 16–24-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä oli vuonna 2021 Lohjalla 1,0 % (koko maassa 1,2 %, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella 0,9 %). Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus kaikista sairauspäivärahaa saaneista 25–64-vuotiaista on myös ollut viime vuosina varsin korkea niin Lohjalla kuin muualla maassa. Esimerkiksi vuonna 2021 lähes 18 % lohjalaisille maksetuista sairauspäivärahoista oli mielenterveysperusteisia. Vaikka mielenterveysperusteisesti maksettavien sairauspäivärahojen saajissa naisten osuus on suurempi, mielenterveyden ja käyttäytymishäiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien naisten ja miesten osuudet ovat hyvin lähellä toisiaan.

Työkyvyttömyyseläkettä saavat, %-osuus vastaavan ikäisestä väestöstä

Keskeisiä huomioita oppimiseen ja työhön liittyen

- Varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten osuus on nousussa.
- Koulutustaso on noususuuntainen.
- Kulttuuritarjonta on Lohjalla runsasta.
- Kaikukortti mahdollistaa kulttuurin ja liikunnan harrastamisen myös taloudellisesti tiukassa tilanteessa oleville.
- Työllisyystilanteessa on tapahtunut parantumista vuoden 2022 aikana.

- Kouluinnostus on vähentynyt, ja yhä useampi kokee uupumisasteista väsymystä koulutyössä.
- Tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden määrä on noussut perusopetuksessa.
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten osuus on suuri.
- Koulutuksen ulkopuolelle jääminen ja työttömyys on yleisempää miehillä sekä ulkomaalaistaustaisilla.
- Mielenterveysperusteiset syyt sairauspäivärahojen ja työkyvyttömyyseläkkeiden taustalla ovat yleisiä.

7 Turvallisuus

Turvalliseen asuin- ja elinympäristön panostaminen sekä turvallisuuden edistäminen ehkäisemällä muun muassa kiusaamista, väkivaltaa, rikollisuutta, päihdehaittoja sekä koti- ja vapaa-ajan tapaturmia on tärkeää kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Turvallinen asuinympäristö vaikuttaa paitsi viihtyvyyteen, myös liikumisvalintoihin. Toimivat ja turvalliset liikennejärjestelyt, riittävä valaistus ja ympäristön siisteys tukevat kevyen liikenteen lisääntymistä. Turvallisuus nousi myös yhdeksi keskeisimmistä vetovoimatekijöistä seutukaupunkien vetovoimatutkimuksessa alkuvuonna 2022.

7.1 Koululaisten ja opiskelijoiden turvallisuus

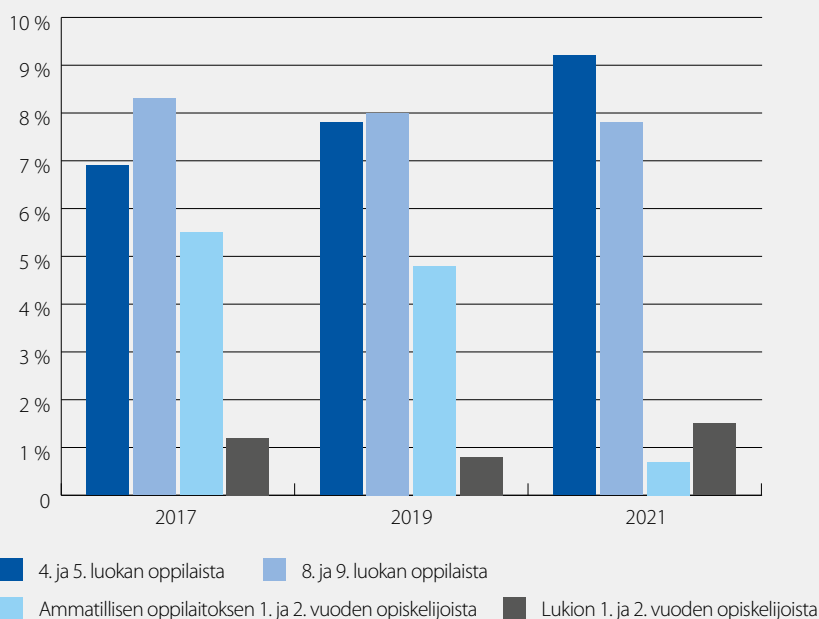
Lasten ja nuorten kokemukseen koulunkäynnin turvallisuudesta vaikuttaa mahdollinen koulussa tapahtuva kiusaaminen.

Kouluterveyskyselyn vastausten perusteella koulukiusaa-

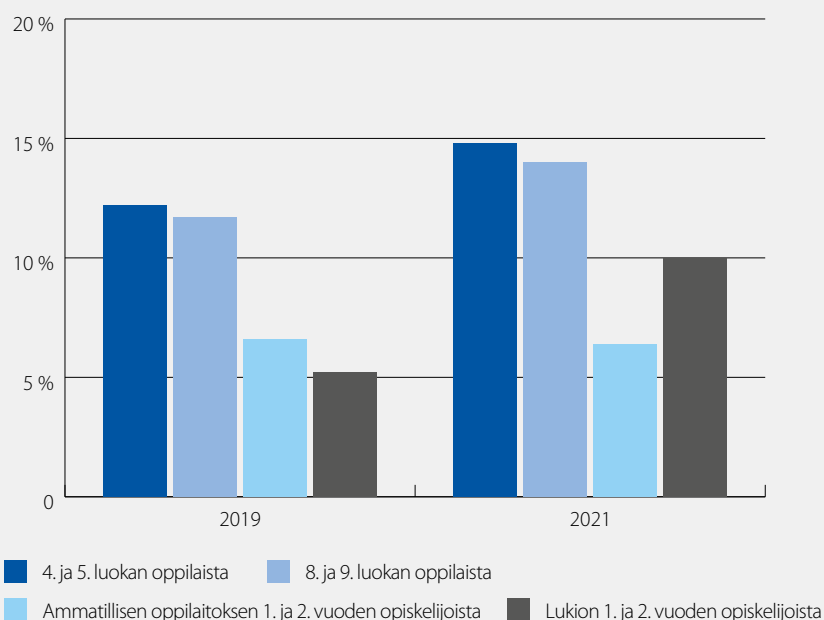
minen oli Lohjalla yleisintä perusopetuksessa, missä 4. ja 5. luokan oppilaista 9,2 % ja 8. ja 9. luokan oppilaista 7,8 % kertoi tulleen kiusatuksi vähintään kerran viikossa vuonna 2021. Alakoulussa kiusaaminen näyttäisi lisääntyneen vuodesta 2017 lähtien, kun taas yläkoulun puolella kiusaaminen on hieman vähentynyt. Huomionarvoista on, että vuonna 2021 8.- ja 9.-luokkalaisista vastaajista kiusaamisen koki loppuneen tai vähentyneen siitä kertomisen jälkeen vain 46,6 %, kun vuoden 2019 kyselyyn vastanneista saman ikäluokan oppilaista näin koki 60,9 %. 4.- ja 5.-luokkalaisten kokemana vastaavaa muutosta ei ole havaittavissa: kiusaamisen kertoo loppuneen siitä kertomisen jälkeen runsas 60 % kysymykseen vastanneista vuodesta 2017 alkaen (62,2 % vuonna 2021).

Kouluterveyskyselyn perusteella myös koulussa tai koulumatkalla tapahtuneet tapaturmat olivat yleisempiä perusopetuksen oppilailla. 4.- ja 5.-luokkalaisista peräti 27,3 % kertoi vuonna 2021 heille sattuneen vähintään kaksi tapaturmaa lukuvuoden aikana ja 8.- ja 9.-luokkalaisista tapaturman oli kokenut 21 %. Kummassakin ryhmässä

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, %

Kokenut vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, %

tapaturmia kokeneiden määrä oli kuitenkin hieman laskenut vuoden 2017 tasosta.

Vanhemman liiallisen alkoholinkäytön koki haitalliseksi tuoreimmassa, vuoden 2021 Kouluterveyskyselyssä 5,3 % perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkalaisista ja 6,1 % lukion opiskelijoista. Luku on pysynyt koronasta huolimatta perusopetuksen opiskelijoiden osalta samana ja lukiolaisten osalta liki samana (6,1 %) vuoden 2019 vertailussa.

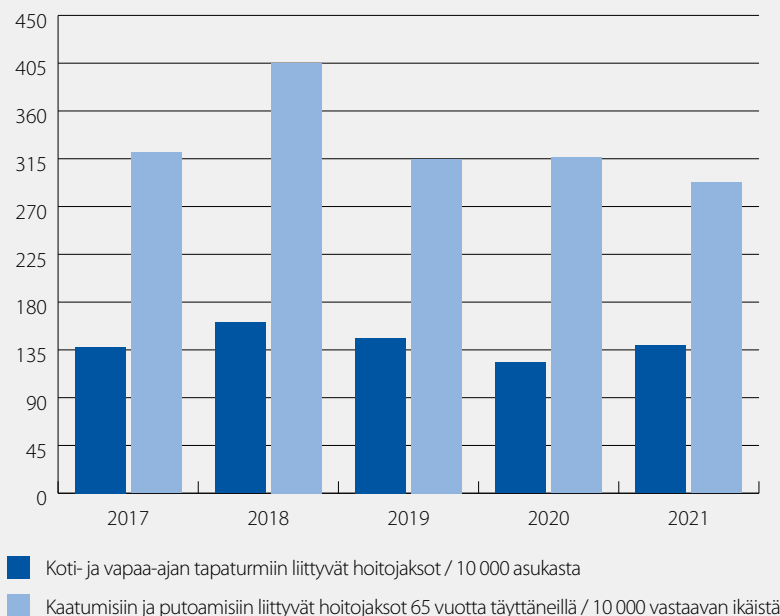
Samoin vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa (kuten tönimistä, tukistamista, lyömistä, potkimista) vuoden 2021 aikana olivat joutuneet kohtamaan eniten 4.- ja 5.-luokkalaiset (14,8 %) ja toiseksi eniten 8.- ja 9.-luokkalaiset (14,0 %). Vuodesta 2019 väkivaltaa kokeneiden määrä oli noussut sekä edellä mainittujen ikäluokkien että lukiolaisten keskuudessa. Alakouluikäisiä fyysistä väkivaltaa olivat hieman useammin kokeneet pojat, kun taas muissa ikäluokissa tyttöjen osuus oli suurempi.

7.2 Tapaturmat

Vuonna 2021 koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyviä hoitojaksoja oli Lohjalla 10 000:ta asukasta kohden yhteensä 139,1 (koko maassa 141,6). Naisten hoitojaksojen osuus oli vuotta 2017 lukuun ottamatta jonkin verran miehiä suurempi. Vuonna 2021 yli 65-vuotiaille tapahtuneisiin kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen määrä oli 10 000:ta vastaavan ikäistä kohden yhteensä 292,6 (koko maassa 342,7). Näiden hoitojaksojen osalta naisten osuus oli merkittävästi miehiä suurempi ensimmäistä tarkasteluvuotta lukuun ottamatta. Lonkkamurtumien määrä 65 vuotta täyttäneillä oli vuonna 2021 Lohjalla 0,7 % vastaavan ikäisestä väestöstä (koko maassa 0,6 %). Prosenttiosuus on tarkastelujakson aikana vaihdellut välillä 0,6–0,7. Myös lonkkamurtumat ovat hieman tyypillisempiä naisilla kuin miehillä.

Kaatuminen on yleisin tapaturmatyyppi iäkkäillä henkilöillä ja inhimillisten kärsimysten lisäksi kaatumiset

Tapaturmiin liittyvät hoitojaksot

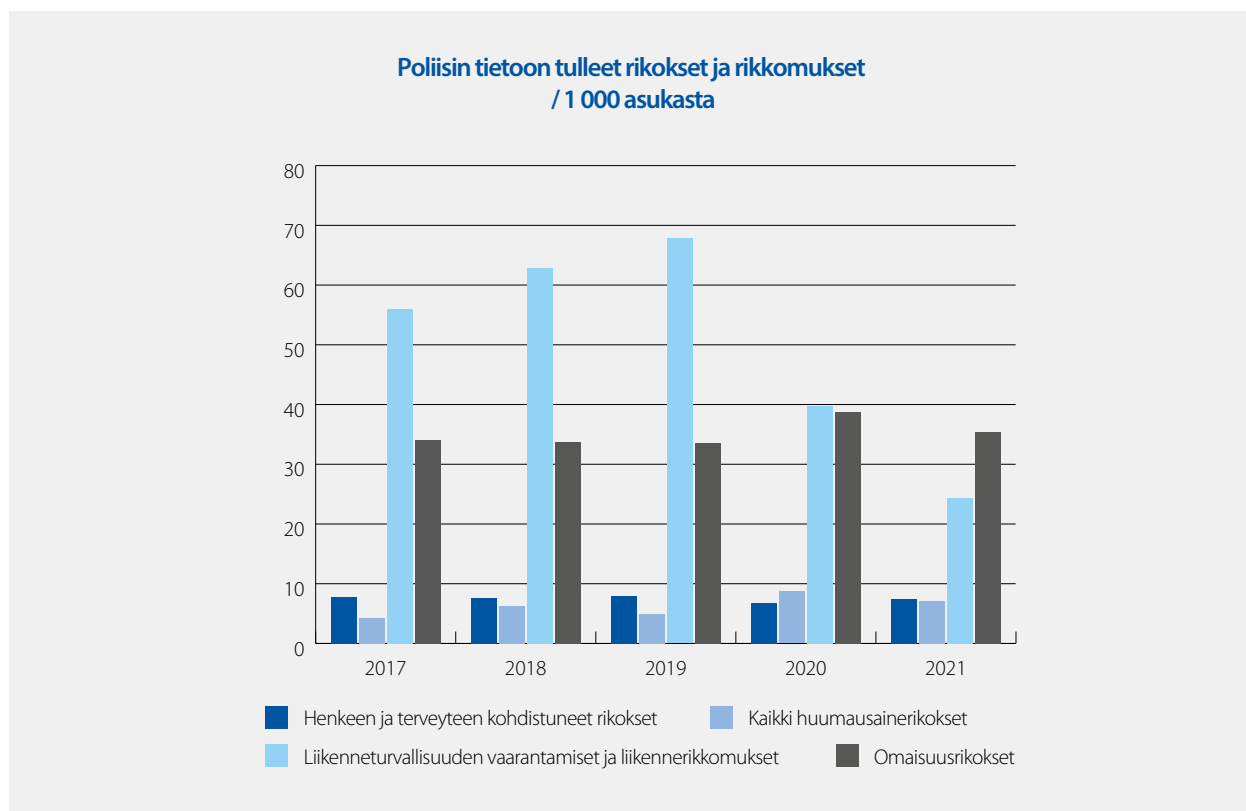
aiheuttavat huomattavia kustannuksia yhteiskunnalle. Kaatumisten ja lonkkamurtumien ehkäisyssä liikunnalla on merkittävä rooli, erityisesti ikääntyneiden osalta. Senioreille ja erityisryhmille monipuolisia liikuntapalveluita tarjoavan Lohjan Liikuntakeskus Oy:n jatkuvana tavoitteena onkin ikääntyneiden toimintakyvyn, terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen. Lisäksi ikääntyneiden voima- ja tasapainoharjoitteluun ja kaatumisen ehkäisyyn on Lohjalla panostettu viime vuosina muun muassa Voimaa vanhuuteen -hankkeessa (2019–2021) ja Lisää liikettä, ruista ranteeseen -hankkeessa (2020–2022).

7.3 Rikokset ja liikenneturvallisuus

Rikosten ja niiden uhan tiedetään vaikuttavan ihmisten turvallisuuden tunteeseen ja sitä kautta elämänlaatuun ja hyvinvointiin sekä vakavimmillaan aiheuttavan sekä mittavia taloudellisia että inhimillisiä menetyksiä.

Rikoksista syylliseksi epäiltyjen 0–14-vuotiaiden osuus tuhatta vastaavan ikäistä kohden nousi vuonna 2020 aiemmasta vuodesta 5 prosenttiyksiköllä, ja on pysynyt vuonna 2021 liki samalla tasolla (15,7 % vuonna 2020, 15,5 % vuonna 2021). Koko maan vastaava osuus on 12,4 % ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen 12,2 %.

Poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä (tuhatta asukasta kohden) on omaisuusrikosten osalta pysytellyt Lohjalla tarkasteluvuosien ajan koko maan tasoa matalammalla (vuonna 2021 Lohjalla 35,4, koko maassa 40,3), kun taas henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä on ollut koko maan tasoa korkeampi (vuonna 2021 Lohjalla

7,5, koko maassa 6,6). Erityisesti väkivaltarikoksiin tiedetään liittyvän päihteiden käyttöä (henkirikoksista jopa 80 % ja pahoinpitelyrikoksista 70 % arvioidaan liittyvän päihteiden käyttöön) ja muutokset väkivaltilastoissa heijastelevat yleensä myös muutoksia päihteiden käytössä. Huumausainerikosten määrä on ollut Lohjalla koko maan tasoa alhaisempi vuodet 2017 ja 2019, mutta korkeampi vuonna 2018 ja noussut jälleen kahden viime tarkasteluvuoden aikana hieman koko maan tasoa korkeammalle (vuonna 2021 Lohjalla 7,1, koko maassa 5,1). Päihtyneiden säilöönnotot (tuhatta asukasta kohden) ovat Lohjalla kuitenkin vähentyneet ja niiden määrä on koko tarkastelujakson ajan ollut selvästi koko maan tasoa alhaisempi (vuonna 2021 Lohjalla 5,1, koko maassa 7,5).

Poliisin tietoon tulleiden liikenneturvallisuuden vaarantamisten ja liikenne rikkomusten määrä (tuhatta asukasta kohden) on ollut Lohjalla selkeästi koko maan tasoa alhaisempi 2017–2019, mutta laskusuuntaisesta kehityksestä huolimatta noussut hieman koko maan tason ohi kahden viime vuoden aikana (vuonna 2021 Lohjalla 24,4, koko maassa 16,6). Vakuutusyhtiöiden liikennevahinkotilaston OTIn mukaan liikennevakuutuksesta korvattavien liikennevahinkojen määrä on Lohjalla kuitenkin ollut viime

vuodet laskusuuntainen. Vuonna 2017 tapahtui 908 liikennevakuutuksesta korvattua liikennevahinkoa, joissa vammautui yhteensä 272 henkilöä ja vuonna 2021 yhteensä 817 liikennevahinkoa, joissa vammautui 208 henkilöä.

Keskeisiä huomioita turvallisuuteen liittyen

- Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot ovat vähentyneet.
- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä ovat vähentyneet.
- Omaisuusrikosten määrä on koko maan tasoa alhaisempi.

- Koulukiusaaminen peruskoulussa on melko yleistä.
- Reilu puolet 8.- ja 9.-luokkalaisista kokee, että kiusaamisesta kertominen ei lopeta tai vähennä kiusaamista.
- Koulussa ja koulumatkalla tapahtuneet tapaturmat ovat yleisiä.
- Vanhemman liiallisen alkoholinkäytön kokee haitallisena moni koululainen ja opiskelija.
- Vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa kokeneiden koululaisten ja opiskelijoiden määrä on suuri.
- Rikoksista syylliseksi epäiltyjen 0–14-vuotiaiden osuus on noussut.
- Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten sekä huumausainerikosten määrät ovat kasvaneet.

8 Terveys

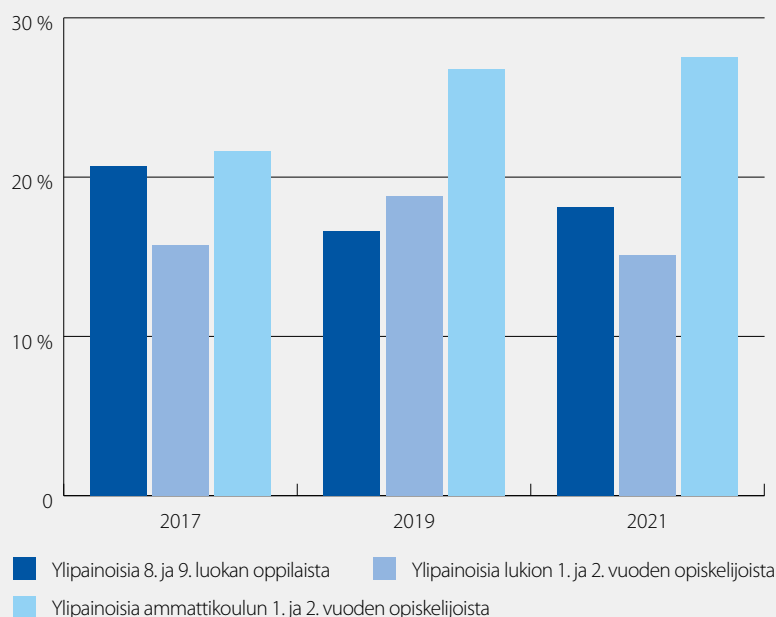
Ajantasaista tietoa lohjalaisen väestön keskeisimmistä terveyshaasteista on valitettavan heikosti saatavilla. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi, joka kuvaa seitsemän eri sairauden (syöpä, sepelvaltimotauti, aivoverisuonisairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden ongelmat, tapaturmat ja dementia) ja neljän eri painotusnäkökulman (sairausryhmän merkitys väestön kuolleisuuden, työkyvyttömyyden, elämänlaadun ja terveydenhuollon kustannusten kannalta) avulla väestön sairastavuus on Lohjalla vuoden 2017–2019 tietoihin perustuen 97,2. Koko maan tasoa kuvaa luku on 100 ja indeksin arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää sairastavuus alueella on. Lohjalla ikävakioitu sairastavuus on siis hieman koko maan tasoa vähäisempää, mutta selkeästi yleisempää kuin Länsi-Uusimaan hyvinvointialueella (80,7). Ikävakioituista sairausryhmittäisistä osaindekseistä Lohjalla suurimmat ovat tapaturma (107,8), mielenterveys (99,0) ja syöpä (96,2). Positiivista on, että niin Lohjalla kuin koko maassa sairastavuus on laskenut tasaisesti koko 2000-luvun.

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrä, jonka

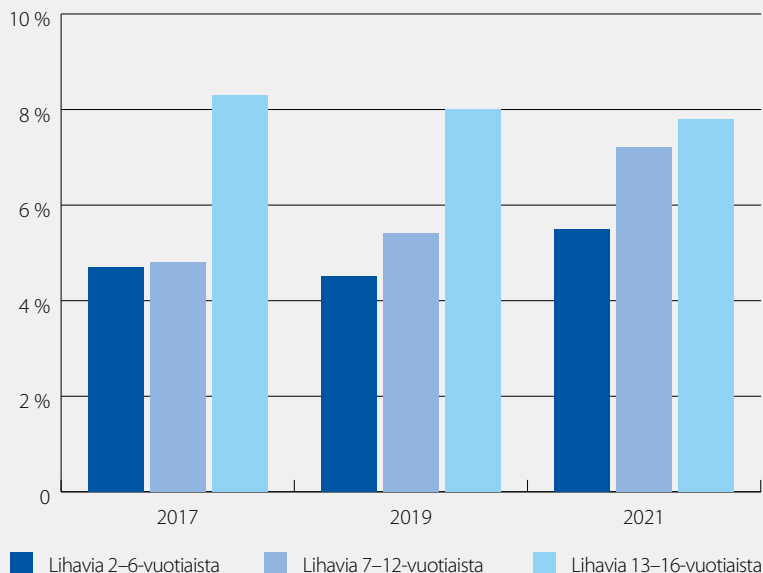
katsotaan toimivan kohtalaisen hyvänä pitkäaikaissairastavuutta kuvaavana indeksinä, on Lohjalla kuitenkin ollut kasvusuuntainen ja selvästi koko maan tasoa korkeammalla jo useamman vuoden ajan. Vuonna 2021 lohjalaisista 27,8 % oli oikeutettuja erityiskorvattaviin lääkkeisiin, kun koko maan väestöstä oikeutettuja oli 26,1 %. Sepelvaltimotauti, verenpainetauti ja diabetes olivat yleisimmät perusteet lääkitykselle. Kaikki edellä luetellut sairausryhmät kuuluvat suomalaisiin kansantauteihin ja yleisinä riskitekijöinä näihin sairauksiin katsotaan kuuluviksi muun muassa epäterveellinen ruokavalio, lihavuus, vähäinen liikunta, runsas alkoholin käyttö ja tupakointi.

Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan ylipainoisia (ISO-BMI ≥ 25 kg/m²) 8.- ja 9.-luokkalaisista on 18,1 %, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 15,1 % ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 27,5 %. Lihavuuden (ISO-BMI ≥ 30 kg/m²) yleisyys lapsilla ja nuorilla on myös kasvussa niin Lohjalla kuin koko maassa. Lohjalaisista 2–6-vuotiaista lihavia vuoden 2021 tietojen mukaan oli 5,5 %, 7–12-vuotiaista 7,2 % ja 13–16-vuotiaista 7,8 %.

Ylipainoisia kouluterveyskyselyn mukaan, %

Lihavuuden yleisyys lapsilla ja nuorilla, %

Kaikki arvot olivat muutaman kymmenyksen maan keskiarvoa korkeampia ja kaikissa ikäluokissa niin Lohjalla kuin koko maassa ylipaino oli pojilla tyypillisempää kuin tytöillä. Lihavuuden yleisyys on lisääntynyt myös aikuisväestössä. Vuoden 2020 tilastojen mukaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella 20–64-vuotiaista lihavia (BMI ≥ 30 kg/m²) oli 20,5 % (koko maa 23,1 %) ja 65 vuotta täyttäneistä 17,5 % (koko maa 20,9 %). Aikuisväestön osalta huomionarvoista on, että lihavuus on yleisempää matalasti koulutettujen keskuudessa.

8.1 Hyvinvointia tukeva arki: ravitsemustottumukset, liikunta ja uni

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä noudatetaan lohjalaisissa kouluissa hyvin (vuoden 2021 TEAviisari-arvo 79/100). Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2021 koululounasta ei syönyt päivittäin 8.- ja 9.-luokkalaisista ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 39,3 %, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 42,2 %. Vuonna 2022 Lohjan ruokapalvelujen koululaisille teettämän asiakastytyytyväisyyskyselyn mukaan suurin syy koululounaan väliin jättämiselle oli se, että vastaaja ei pitänyt ruuasta. Myös ruokailutilanteeseen liittyvät syyt,

kuten kiire, melu, jonot ja kavereiden esimerkki sekä se, että ei ole nälkä, mainittiin syiksi lounaan väliin jättämiselle. Sekä kyselyn että kouluhenkilökunnan havaintojen mukaan lounas korvataan usein esimerkiksi virvoitus- ja energiajuomilla sekä sokeri- ja rasvapitoisilla herkuilla. Aamupalaa ei syönyt vuonna 2021 joka arkiamu 4.- ja 5.-luokkalaisista 31 %, 8.- ja 9.-luokkalaisista 45,2 %, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 34,3 % ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 54,3 %.

Työikäisten ja ikääntyneiden ravitsemustottumukset ovat Suomessa pitkällä aikavälillä kehittyneet myönteiseen suuntaan, mutta korjattavaa niissä on edelleen. Työikäisten tulisi muun muassa lisätä kasvisten, marjojen ja hedelmien syöntiä ja vähentää punaisen ja prosessoidun lihan sekä suolan määrää. Ikääntyneiden taas tulisi kiinnittää erityistä huomiota energian ja tarvittavien ravintoaineiden saannin riittävyyteen. Ikääntyneiden terveellisten ravitsemustottumusten edistämiseksi Lohjalla on asetettu tavoitteita (vuoden 2021 TEAviisari-arvo 50).

Liikkumissuosituksen mukaan 7–17-vuotiaiden tulisi liikkua vähintään tunnin ajan päivittäin ja liikunnan tulisi olla monipuolista ja mielellään myös reipasta ja rasittavaa. Kouluterveyskyselyn mukaan aktiivisimpia liikkujia ovat 4. ja 5. luokan oppilaat, joista 42,1 % liikkuu vähintään tunnin

päivässä. Liikunta-aktiivisuus kuitenkin vähenee selvästi iän myötä. 8. ja 9. luokan oppilaista 23,7 %, ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 13,5 % ja lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista 16,6 % liikkuu suositellun määrän päivittäin. Positiivista on, että liikunta-aktiivisuus näyttäisi olevan kasvusuuntaista valtaosalla kyselyyn osallistuneista.

Valtakunnallisen fyysisen toimintakyvyn Move!-seuranta-järjestelmän mittausten mukaan vuonna 2022 lähes puolella (45,8 %) lohjalaisista 5.- ja 8.-luokkalaisista fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveystä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla (koko maa 39,7 %, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue 35,4 %). Erityisesti lohjalaisilla 5.-luokkalaisilla heikon fyysisen toimintakyvyn (41,0 % vuonna 2018 ja 47,7 % vuonna 2022) osuudet ovat kasvaneet viime vuosina nopeasti.

Alle 8 tuntia nukkuvien osuus on tasaisesti noussut kaikissa Kouluterveyskyselyyn vastanneissa ikäluokissa: 8. ja 9. luokalla 43,5 %, lukiossa 52,4 % ja ammattioppilaitoksessa 50,5 %.

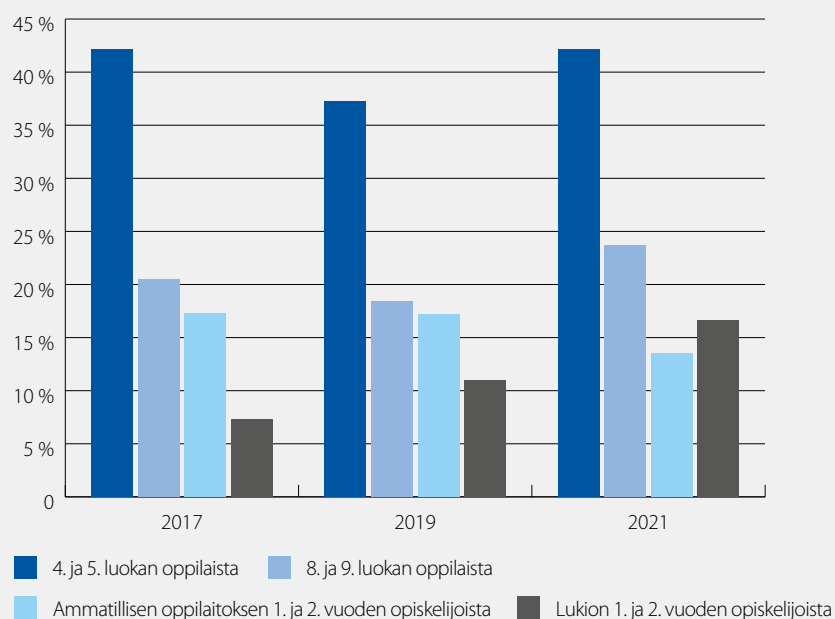
Aikuisten liikkumissuosituksessa arkiaktiivisuuden lisäksi suositellaan vähintään joko 2 tuntia 30 minuuttia reipasta

liikkumista tai 1 tunti 15 minuuttia rasittavaa liikkumista. Liikkumisen monipuolisuus on tärkeää myös aikuisille, jotta kestävyyskunnan lisäksi liikunta harjoittaa myös lihas-kuntoa ja liikehallintaa. Samat suositukset ovat voimassa myös yli 65-vuotiaille, kuitenkin lihasvoiman ja tasapainon harjoittamisen tärkeyttä toimintakyvyn ylläpitämisessä korostaen. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen aikuisväestöstä 57,8 % liikkuu terveystieteiden suosituksiin nähden liian vähän.

Liian vähän terveystensä kannalta liikkuville suunnattua liikuntaneuvontaa on Lohjan Liikuntakeskuksen toimesta tarjottu lohjalaisille jo usean vuoden ajan. Liikuntaneuvontaan on päässyt terveystieteiden palveluista kirjoitetulla liikkumislähetteellä tai ottamalla itse yhteyttä liikuntaneuvojaan. Liikuntaneuvonta-asiakkaiden määrät ovat kuitenkin pudonneet merkittävästi viime vuosina.

Keväällä 2021 Lohjan Liikuntakeskuksen toteuttamaan liikuntastrategiakyselyyn vastanneista lohjalaisista (n = 527) 58 % liikkui mielestään sopivasti, 41 % liian vähän ja 1 % liikaa. Suosituimmat liikuntamuodot olivat kävely, pyöräily, kuntosaliharjoittelu sekä arki- ja hyötyliikunta. Tulevaisuudessa toivottiin erityisesti panostusta ulkoilureitteihin, lähiliikuntapaikkoihin sekä lähellä olevien liikuntapaikkojen

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, %

ja -palveluiden kehittämiseen. Lohjan Liikuntakeskus Oy:n palvelujen käyttäjämäärätilastoissakin ulkoliikuntapaikkojen ja ulkoilureittien suosion kasvu on nähtävissä. Tämä selittyy edellisvuosina toki osittain myös koronasulkujen ja -rajoitusten vuoksi pienentyneellä sisäliikuntatilojen käytöllä ja ryhmäliikunnan rajoituksilla.

LIPAS- liikuntapaikka- ja virkistyskohdetilaston mukaan Lohjalla on yhteensä 296 liikuntapaikkaa (noin 6,4 liikuntapaikkaa tuhatta asukasta kohden), joista lähiliikuntapaikaksi tai liikuntapaustoksi luettavia liikuntapaikkoja on yhteensä 26. Erilaisia liikunta- ja ulkoilureittejä on tilaston mukaan 84 kilometriä. Lähivirkistysalueeksi luokiteltava virkistys- ja viheralue on saavutettavissa kävelyetäisyydellä (500 metriä) Liiteri-tietopalvelun vuoden 2018 tietojen mukaan 99,8 %:lla lohjalaisista. Parhaillaan tekeillä ja valmistelussa on useita liikuntapaikka- ja olosuhdehankkeita, jotka vahvistavat toteutuessaan hyviä liikuntaolosuhteita Lohjalla.

Arki- ja hyötyliikuntaa lisäävät myös esimerkiksi koulun, työpaikan, kaupan ja harrastusmahdollisuuksien sijaitseminen kävelyetäisyyden päässä. Liiteri-tietokannan mukaan 80,3 %:lla lohjalaisista alakoululaisista koulu sijaitsee kävelymatkan eli enintään kahden kilometrin päässä kotoa. Ikääntyneille kävelymatkan päässä sijaitsevan päivittäistavarakaupan katsotaan tarjoavan paitsi mahdollisuuden hyötyliikuntaan, myös olevan yksi tärkeistä palvelujen saavutettavuutta kuvaavista indikaattoreista. Lohjalla enintään 500 metrin kävelymatkan päässä päivittäistavarakaupasta asuu ikääntyneistä 40,0 % ja enintään kahden kilometrin päässä 83,7 %.

8.2 Riippuvuudet

Kouluterveyskyselyn perusteella huolta herättävä päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö tai rahapelaaminen on Lohjalla kaikkien ikäluokkien osalta laskusuunnassa ja ammatillisen oppilaitoksen ja lukion opiskelijoilla jopa vähäisempää kuin koko maassa ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella. Huolta herättävää käyttöä tai rahapelaamista oli vuonna 2021 Lohjalla 8,8 %:lla 8. ja 9. luokan oppilaista, 13,5 %:lla ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja 5,7 %:lla lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Kaikissa ikäluokissa huolta herättävää käyttöä tai rahapelaamista oli kuitenkin pojilla tyttöjä enemmän.

Päivittäin jotain tupakkatuotetta käytti vuonna 2021

kyselyyn vastanneista lohjalaisista yläkoululaisista 8,4 %, ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 16,3 % ja lukion opiskelijoista 4,5 %. Lohjalla yläkoulun 8. ja 9. luokkien oppilaiden keskuudessa laskussa oli sekä tupakan että nuuskan päivittäiskäyttö. Lukioikäisten keskuudessa tupakointi oli vähentynyt, mutta nuuskan kohdalla erityisesti poikien päivittäiskäytössä oli jonkin verran nousua. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla sekä tupakointi että nuuskaaminen olivat vähentyneet edellisestä. Tyypillistä oli, että yksittäisten tuotteiden päivittäiskäyttö oli vähäisempää kuin useamman erityyppisen tuotteen käyttö.

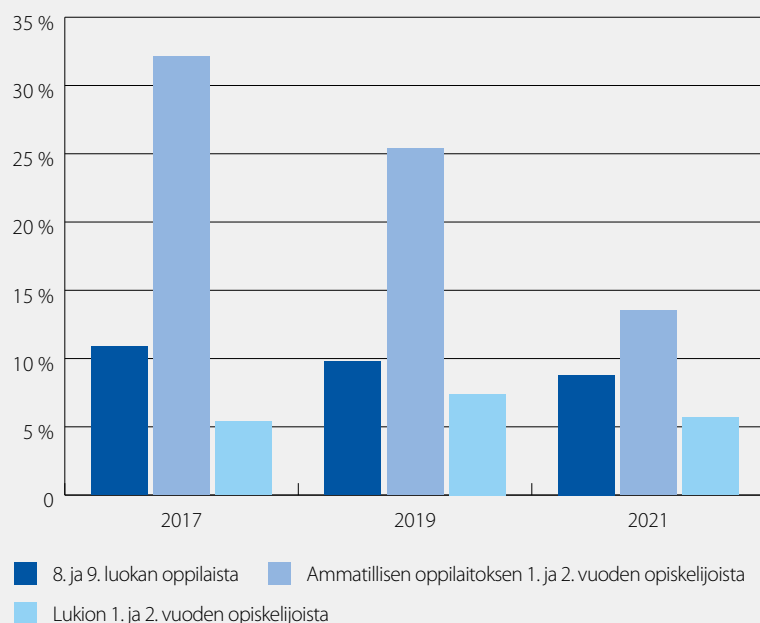
Laittomien huumeiden kokeilu on vähentynyt aiemmista vuosista Kouluterveyskyselyyn perustuen erityisesti lukion opiskelijoilla: vuonna 2019 lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista 15,7 % kertoi kokeilleensa laittomia huumeita ainakin kerran, kun vuoden 2021 vastaava osuus oli 10,9 %. 8.- ja 9.-luokkalaisilla osuus on pysynyt melko samana kahden vuoden vertailussa: kokeiluista kertoi 12,1 % tuoreimmassa kyselyssä, 12,5 % vuonna 2019. Kehitys on laskusuuntainen myös hyvinvointialueella sekä koko maassa.

Huomiota herättävää on, että Lohjalla alueelliset erot Kouluterveyskyselyn päihdeindikaattoreissa olivat yläkoululaisten kohdalla merkittäviä, minkä lisäksi poikien hyvinvointi näyttäytyi keskimäärin tyttöjä heikompana.

Lohjalaisten aikuisten ja ikääntyneiden päihteiden käytöstä ja rahapelaamisen aiheuttamista haitoista ei löydy ajantasaista tilastotietoa. Alkoholijuomien myynti 100 %:n alkoholina -tilaston mukaan myynti nousi Lohjalla vuosina 2020 ja 2021 selvästi korkeammalle (7,4 ja 7,3 litraa 100-prosenttista alkoholia asukasta kohden) kuin aiempina vuosina. Esimerkiksi vuonna 2017 myynti oli 6,8 litraa 100-prosenttista alkoholia asukasta kohden. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että vuosina 2020–2021 alkoholin tuonti ulkomailta väheni jonkin verran koronarajoitusten vuoksi.

Ehkäisevää päihdetyötä Lohjalla tehdään säännöllisesti ja suunnitelmallisesti yhteistyössä koulujen kanssa. Ehkäisevän päihdetyön systemaattisesta kehittämisestä ja koordinoinnista vastaa nuorisokeskuksen ehkäisevän päihdetyön työntekijä yhdessä monialaisen, tehtävään nimetyn ja säännöllisesti neljä kertaa vuodessa kokoontuvan ehkäisevän päihdetyön työryhmän kanssa. Vahvuuksina nähdään erityisesti lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevä päihdetyö. Kehitettävää on vielä muun muassa paikallisessa päihdepolitiikassa, työikäisten ja ikääntyneiden ehkäisevässä päihdetyössä, yhteistyössä muiden toimijoiden

Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, %

kanssa sekä vaikuttavuuden seurannassa.

Kokemukset netissä vietetyn ajan rajaamisen haastavuudesta ovat lisääntyneet. Vuonna 2021 4.- ja 5.-luokkalaisista 39,9 % kertoo, että on yrittänyt usein viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut. Vastaava prosentuaalinen osuus oli vuoden 2017 kyselyssä 27,4. Huomionarvoista on sukupuolten välisen eron muutos (tytöistä 44,2 % ja pojista 33,8 % vuonna 2021). Vuonna 2017 sukupuolten välistä eroa ei juurikaan ollut havaittavissa. Perusopetuksessa 8.- ja 9.-luokkalaisten prosenttiosuudet ovat samansuuntaiset; 28,9 % kertoo yrittäneensä viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut (tytöistä 33,0 % ja pojista 23,3 %).

8.3 Koettu terveys ja mielenterveys

Kouluterveyskyselyn mukaan terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien koululaisten ja opiskelijoiden osuudet ovat nousseet niin Lohjalla kuin koko maassa. Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi vuonna 2021 kyselyyn vastanneista 4. ja 5. luokan oppilaista arvioi 13,5 %, 8. ja 9. luokan oppilaista 27,2 %, lukion 1. ja 2. vuo-

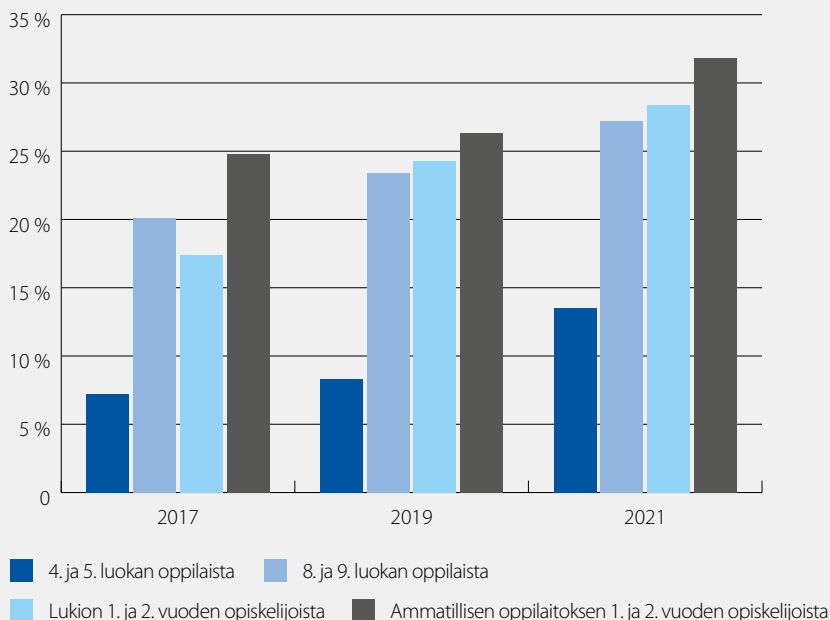
den opiskelijoista 28,4 % ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 31,8 %. Kaikissa ikäluokissa tyttöjen osuus oli selvästi korkeampi. Esimerkiksi yläkouluikäisistä pojista terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi arvioi 15,5 % ja tytöistä 36,4 %.

Lohjalaisen aikuisväestön koetusta terveydestä ei löydy ajantasaista tietoa. FinSote-tutkimuksen mukaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen 20–64-vuotiaista 28,7 %, 65 vuotta täyttäneistä 40,3 % ja 75 vuotta täyttäneistä 50,3 % koki terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi vuonna 2020. Tyypillisempää kokemus oli ikääntyneiden ja matalasti koulutettujen keskuudessa.

Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana oli vuoden 2021 Kouluterveyskyselyssä 4.- ja 5.-luokkalaisilla lähes neljänneksellä (tytöillä 29,2 %, pojilla 21,1 %).

Kohtalaisen ja vaikean ahdistuneisuuden kokemukset lisääntyivät tarkastelujaksolla koko Suomen laajuisesti. Lohjalaisista 8. ja 9. luokan oppilaista vuoden 2021 kyselyä edeltävän kahden viikon aikana kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta oli kokenut 21,0 %, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 17,8 % ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2.

Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, %

vuoden opiskelijoista 21,2 %. Ahdistuneisuuden kokemus oli kaikissa ikäluokissa noin kolme kertaa yleisempää työllä kuin pojilla.

Depressiolääkkeistä korvausta saaneiden osuudet kasvoivat tarkastelujaksolla kaikissa ikäryhmissä. Vuonna 2021 osuudet saman ikäisestä väestöstä olivat 0–17-vuotiailla 1,9 %, 18–24-vuotiailla 9,0 %, 25–64-vuotiailla 10,3 % ja 65 vuotta täyttäneillä 13,0 %. Kaikissa ikäryhmissä tyttöjen ja naisten osuudet olivat huomattavasti poikia ja miehiä korkeampia.

Perusopetuksessa 8.- ja 9.-luokkalaiset kokivat opiskelu-huollon palveluista koulupsykologin palveluihin pääsyn haastavimpana. Vuoden 2021 kyselyssä 24,0 % vastasi, ettei ole päässyt lukuvuoden aikana koulupsykologin vastaanotolle yrityksestä huolimatta. Vastaava prosentuaalinen osuus vastauksissa koulukuraattorin vastaanotolle oli 12,6 % ja kouluterveydenhoitajan vastaanotolle 8,1 %.

Vuonna 2021 omaishoidon tai säännöllisen kotihoidon piiriin kuulumattomille lohjalaisille 80 ja 85 vuotta täytävälle lähetettyyn hyvinvointikyselyyn vastanneista 19 % kertoi kokevansa alakuloisuutta tai mielenkiinnon puu-

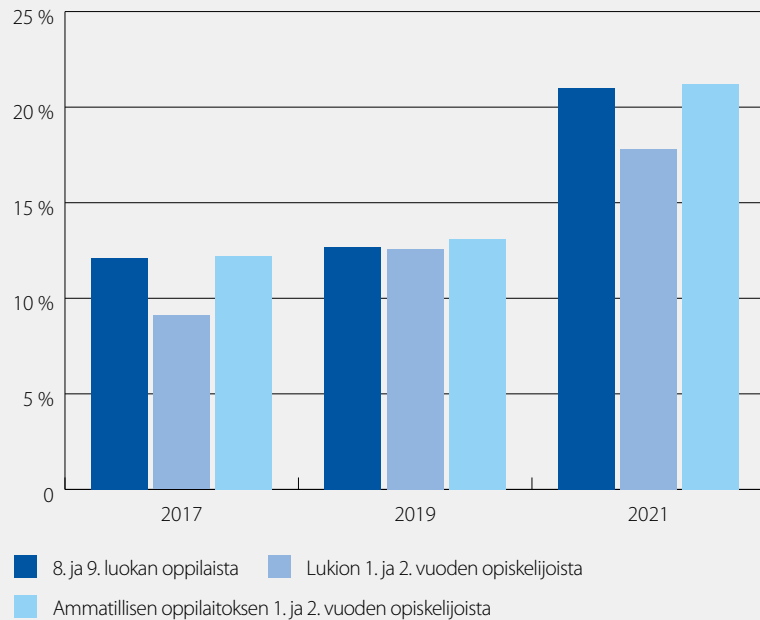
tetta asioihin, joista aiemmin piti. 27 % kertoi olevansa huolissaan hyvinvoinnistaan. Päällimmäisiä huolenaiheita olivat oma terveys ja toimintakyky sekä koronatilanteen luoma epävarmuus. Elämäntilannettaan hyvänä piti 39 %, tyydyttävänä 58 % ja huonona 3 %.

8.4 Ympäristöterveys

Elinympäristö ja luonto vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin ja terveyteen monilla tavoin. Luonnossa oleskelu vähentää muun muassa stressioireita ja vaikuttaa positiivisesti mielenterveyteen ja immunitettiin. Ilmastonmuutokseen liittyvät ilmiöt sen sijaan vaikuttavat ihmisten terveyteen negatiivisesti. Suomessa keskeisiä ilmastomuutokseen liittyviä riskejä on arvioitu olevan lisääntyvien hellejaksojen aiheuttamat terveyshaitat, vesiepidemiat, hyönteisten ja eläinten välittämät infektiosairaudet, liukastumistapaturmat ja rakennusten kosteusvaurioihin liittyvät sisäilmaongelmat. Tiedetään myös, että yli puolet suomalaisista kokee huolen tai ahdistuksen tunteita ympäristökriisin vuoksi.

Lohjan kaupunki on vuodesta 2013 asti kuulunut Kohti

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, %

hiilineutraalia kuntaa (Hinku) -verkostoon. Tavoitteena on vähentää 80 prosenttia alueen kasviuonekaasupäästöistä vuoteen 2030 mennessä vertailuvuoden ollessa 2007. Vuosina 2007–2020 kasviuonekaasupäästöt laskivat Lohjalla 37 %. Eniten päästöt ovat näinä vuosina vähentyneet sähkölämmityksen (–65 %), kulutussähkön (–63 %), kaukolämmön (–58 %) ja öljylämmityksen (–56 %) osalta. Vuosina 2017–2020 kokonaispäästöt vähenivät 13 % ja suurin päästövähennys (9 %) tapahtui vuonna 2020. Kaksi suurinta päästösektoria Lohjalla ovat tieliikenne, joka tuotti vuonna 2020 päästöistä 37 %, ja lämmitys, joka aiheutti päästöistä 20 %.

Terveyshaittoja aiheutuu myös ilmansaasteista. Terveyshaittojen kannalta merkittävimpiä ilmansaasteita ovat liikenteestä, puunpoltosta ja muista epätäydellisen palamisen lähteistä peräisin olevat pienhiukkaset, jotka heikentävät sydämen sekä verenkierto- ja hengityselimistön terveyttä ja lisäävät kuolleisuutta. Suomen Ympäristökeskuksen (SYKE) keräämän datan mukaan primääristen pienhiukkasten ($PM_{2,5}$) päästöt olivat vuonna 2020 Lohjalla $0,09 \text{ t/km}^2$. Ilmanlaatu Uudellamaalla 2021 -raportin mukaan pienhiukkaspitoisuuden vuosikeskiarvo $5,8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ ylitti Lohjalla hieman WHO:n vuonna 2021 asettaman tiu-

kennetun vuosiohjearvon ($5,0 \mu\text{g}/\text{m}^3$), mutta jäi kuitenkin selvästi alle ilmanlaatuasetuksen vuosiraja-arvon ($25 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna pitoisuuksissa on ollut havaittavissa laskeva trendi, ja osan vuosien välisestä vaihtelusta selittää kaukokulkeuma, joka vaikuttaa paikallisten lähteiden lisäksi aina pienhiukkaspitoisuuksiin.

LUVY:n Länsi-Uudenmaan vesistöjen tilasta kertovan Vesientila-sivuston mukaan Lohjan alueen pintavesien tila on pääosin hyvä ja joiltakin osin tyydyttävä. Lohjan pohjavesien yhteistarkkailussa Lohjanharjun alueen pohjaveden laadun todettiin olleen enimmäkseen hyvä vuonna 2021.

Keskeisiä huomioita terveyteen liittyen

- Huolta herättävä päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö ja rahapelaaminen, päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö sekä laittomien huumeiden kokeilu ovat vähentyneet koululaisilla ja opiskelijoilla.
- Ikävakioitu sairastavuusindeksi on laskusuuntainen.
- Kasvihuonekaasupäästöt ovat laskusuuntaisia.
- Pienhiukkaspitoisuuksissa on pitkällä aikavälillä havaittavissa laskeva trendi.
- Lohjanharjun pohjaveden laatu on enimmäkseen hyvä.

- Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen määrä on kasvanut.
- Ylipaino ja lihavuus ovat lisääntyneet kaikissa ikäluokissa.
- Aamupalan ja koululounaan väliin jättävien lasten ja nuorten osuus on suuri.
- Hyvinvointinsa ja terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien osuus on suuri kaikissa ikäluokissa.
- 5.- ja 8.-luokkalaisten fyysinen toimintakyky on heikentynyt.
- Nuorten päihteiden käytössä on isoja eroja niin sukupuolten välillä kuin alueellisesti.
- Netissä vietetyn ajan rajaamisen haasteet ovat lisääntyneet koululaisilla, erityisesti tytöillä.
- Terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien määrät ovat kasvaneet.
- Mielialaan liittyvät ongelmat 4.- ja 5.-luokkalaisilla ja kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus nuorilla ovat lisääntyneet.
- Koulupsykologin palveluihin pääsy koetaan haasteelliseksi 8.- ja 9.-luokkalaisten keskuudessa.

9 Osallisuus

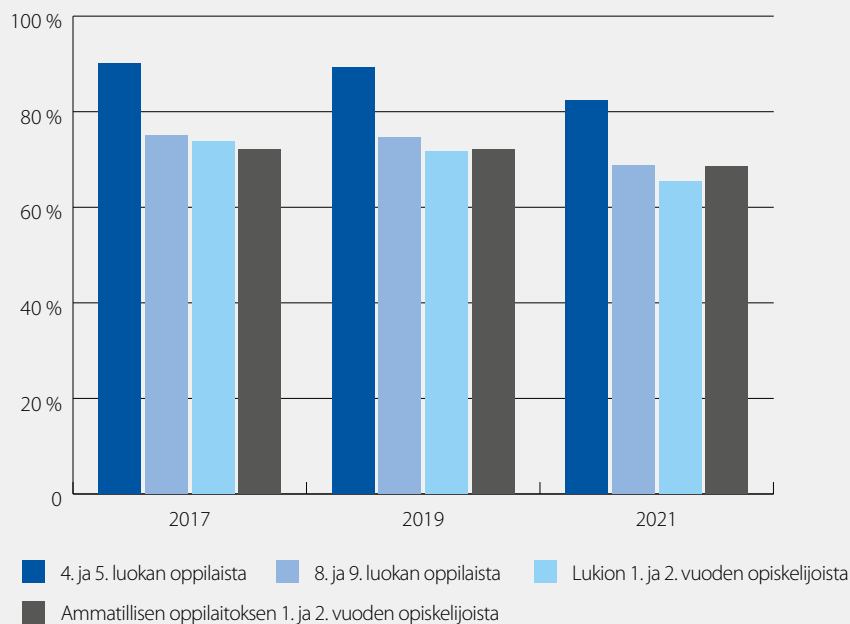
Osallisuus tarkoittaa mukana olemista, tasavertaista ja luottamuksellista yhteenkuulumisen tunnetta sekä merkityksellistä vuorovaikutusta muiden kanssa. Osallisuus on myös mahdollisuutta vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja oman elinympäristönsä toimintoihin ja palveluihin. Osallisuuden kokemuksella on vahva yhteys ihmisten kokemaan hyvinvointiin ja terveyteen ja siksi osallisuuden edistäminen onkin yksi keskeinen osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Luontaisia osallisuuden kokemuksia tarjoavia yhteisöjä voivat olla muun muassa koulu, työpaikka tai vaikkapa harrastusporukka. Myös osallistuminen esimerkiksi järjestötoimintaan tai vapaaehtoistyöhön voi tarjota mielekästä arjen sisältöä. Osallisuutta voidaan tukea tarjoamalla kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan huolehtimalla muun muassa palveluiden saavutettavuudesta ja esteettömyydestä.

Kouluterveyskyselyn mukaan johonkin itselleen tärkeään

ryhmään tai yhteisöön koki vuonna 2021 kuuluvansa 8. ja 9. luokan oppilaista 69,8 %, lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista 67,2 % ja ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 66,4 %. Itsensä tärkeäksi osaksi luokkayhteisöä kokevien osuudet olivat hieman pienempiä ja osuudet olivat laskeutuneet vuodesta 2017 vuoteen 2021 kaikissa ikäryhmissä. Vuonna 2021 tärkeä osa luokkayhteisöä koki 4. ja 5. luokan oppilaista olevansa 48,8 %, 8. ja 9. luokan oppilaista 49,8 %, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 39,9 % ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 60,2 %.

Oppilaat ja huoltajat osallistuivat koulun toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin entistä harvemmin vuoden 2021 TEAviisarin tietojen valossa. Sekä huoltajien että oppilaiden vaikutusmahdollisuudet ovat heikentyneet vuodesta 2017. Huoltajien vaikutusmahdollisuuksien arvo oli 22 (45 vuosina 2017 ja 2019), ja oppilaiden vaikutusmahdollisuudet olivat tasolla 52 (62 vuonna 2019). Vertailussa Länsi-Uudenmaan (64) ja koko maan (59) ar-

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, %

voihin oppilaiden vaikutusmahdollisuudet olivat Lohjalla matalammat. Myös huoltajien vaikutusmahdollisuudet ovat Lohjalla matalammat kuin koko maassa (31) ja Länsi-Uudellamaalla (35).

Mahdollisuus harrastaa itselle mielekkäitä asioita tarjoaa monelle tärkeän osallisuuden kokemuksen. Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2021 jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa harrasti lohjalaisista 4. ja 5. luokan oppilaista 84,0 %, 8. ja 9. luokan oppilaista 95,0 %, lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista 97,9 % ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. luokan opiskelijoista 92,4 %. Harrastuspaikkojen sijaitseminen liian kaukana tai kiinnostavien harrastusten liian kallis hinta nousivat kyselyssä esille harrastamisen esteinä.

Valtaosa Kouluterveyskyselyyn vastanneista koki olevansa elämäänsä tyytyväisiä. Pientä laskua vuosien 2019 ja 2021 kyselyjen välillä tapahtui kaikissa ikäluokissa niin Lohjalla kuin maanlaajuisesti. Eniten tyytyväisiä elämäänsä oli 4. ja

5. luokan oppilaissa (82,3 %) ja vähiten tyytyväisiä (65,5 %) lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoissa. Kaikissa ikäluokissa elämäänsä tyytyväisten poikien osuus oli tyttöjä suurempi.

Yksi aikuisväestön osallisuutta kuvaava mittari on äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa. Lohjalla se on viime vuodet ollut jonkin verran koko maan tasoa alhaisempi. Lohjalla vuoden 2021 kunnallisvaaleissa äänioikeutetuista äänesti 51,4 %, koko maassa 55,1 %. Lohjalla kuntalaisia kannustetaan osallistumaan palveluiden kehittämiseen ja päätöksentekoon muun muassa järjestämällä erilaisia kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia, mahdollistamalla lähidemokratiaan osallistuminen aluetoimikuntien kautta ja antamalla jokaiselle mahdollisuus viedä tärkeäksi katsomiin asioita eteenpäin kuntalaisaloitteiden kautta. Asukkaiden osallistumiskeinot on kuvattu kunnan verkkosivuilla, ja palveluiden suunnittelussa ja kehittämistyössä hyödynnetään erilaisia asiakasraateja ja foorumeja.

Keskeisiä huomioita osallisuuteen liittyen

- Valtaosa Kouluterveyskyselyyn vastanneista harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa.
- Valtaosa kouluterveyskyselyyn vastanneista kokee olevansa elämäänsä tyytyväinen.

- Luokkayhteisöön itsensä tärkeäksi osaksi kokevien osuus on Kouluterveyskyselyn mukaan pieni.
- Huoltajien ja oppilaiden vaikutusmahdollisuudet koulun toimintaan ovat heikentyneet.
- Äänestysaktiivisuus on matala.

10 HYTE-kerroin-indikaattorit

Kuntien aktiivisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnan varmistamiseksi vuoden 2023 alusta otettiin käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Kunnan HYTE-toimintaa kuvaavia prosessi-indikaattoreita on yh-

teensä 15 ja väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilan muutoksia kuvaavia tulosindikaattoreita 6. Indikaattoreiden soveltuvuutta tullaan arvioimaan määräajoin, eivätkä ne tule aina olemaan samoja. Vuoden 2023 HYTE-kerroin määräytyy alla esitettyjen indikaattoreiden mukaisesti siten, että prosessi-indikaattorit vaikuttavat kertoimeen 50 % ja tulosindikaattorit 50 % eli tulosindikaattoreiden painoarvo on huomattavasti prosessi-indikaattoreita suurempi.

Prosessi-indikaattori: Kulttuuri (TEAvisari: Kulttuuri kunnan toiminnassa 2021)**Kulttuuriin osallistumisen kynnyksen madaltaminen**

Kulttuuriin osallistumista edistäessään kunta järjestää itse tai taloudellisesti tukee toimintaa, jolla madalletaan kulttuuriin osallistumisen kynnyksiä.

100

Prosessi-indikaattorit: Kuntajohto (TEAvisari, Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 2021)**Kuntalaisten elintapojen raportointi**

Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintapoja ja niissä tapahtuneita muutoksia.

100

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kuvaavat mittarit

Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa määritellään vuosittain mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista.

100

Hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan tekemässä arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen.

100

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntemus

Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.

0

Asiakasraadit tai foorumit

Kunnan palveluiden suunnittelussa/kehittämistyössä hyödynnetään asiakasraateja/foorumeja.

100

Prosessi-indikaattorit: Liikunta (TEAvisari, Liikunta kunnan toiminnassa 2022)**Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden raportointi**

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa.

100

Seurojen, yhdistysten ja kunnan yhteiskokous

Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen.

100

Kohdennetut liikkumisryhmät lapsille ja nuorille

Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille.

100

Vaikutusten ennakkoarviointi (EVA)

Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat valmisteilla olevien lautakuntapäätösten vaikutusten ennakkoarviointiin (EVA).

0

Liikunnan edistämisen poikkihallinnollinen työryhmä

Kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä.

100

Prosessi-indikaattorit: Perusopetus (TEAvisari, Terveysten ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa 2021)	
Kouluympäristön ja -yhteisön tarkastus Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus on tehty terveydenhuoltolain edellyttämällä aikavälillä kolmen vuoden välein.	88
Oppilaiden poissaolot Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa poissaolojen kokonaismäärä on tiedossa.	36
Liikuntavälitunnit Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa on käytössä pitkät liikuntavälitunnit.	80
Kouluruokailusuositus Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa noudatetaan kouluruokailusuositusta (2008, 2017) koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.	79

Tulosindikaattorit	Lohja	Koko maa	Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista <i>Kouluterveyskysely 2021</i>	27,2	25,7	26,3
Ylipaino, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista <i>Kouluterveyskysely 2021</i>	18,1	18,0	14,9
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä <i>Tutkintorekisteri (Tilastokeskus) 2020</i>	9,5	7,8	8,6
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä <i>Toimeentulotukirekisteri (THL) 2021</i>	2,3	2,8	2,6
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä <i>Eläketilastot (ETK) 2021</i>	6,7	6,3	4,0
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000:een vastaavan ikäiseen henkilöön <i>Hoitoilmoitusrekisteri 2021</i>	292,6	342,7	300,9

Lohjan HYTE-kerroin vuoden 2023 lopullisen kuntakohtaisen valtionosuuslaskelman mukaan on 61 (0–100) eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosaa maksetaan vuonna 2023 yhteensä 790 058 € eli noin 17,2 €/asukas.

11 Tiivistelmä

Lohjalaiset arvostavat kotikaupunkinsa kaunista, puhdasta luontoa ja nauttivat luonnossa liikkumisesta. Kattava ja monipuolinen liikunta- ja kulttuuritarjonta sekä asuinym-päristön turvallisuus ovat myös tärkeitä asioita monelle Lohjalla asuvalle. Maantieteellisesti laajassa kunnassa lähi-palvelut ja sujuvaan kunnan sisäiseen liikkumiseen liittyvät toiveet nousevat usein esille kehittämistoiveina.

Lohjan väestörakenteessa on tapahtunut muutosta väes-tön ikääntymisen ja lapsiperheiden määrän vähenemisen myötä. Samaan aikaan vieraskielisten, ulkomaan kan-salaisten ja ulkomaalaistaustaisten asukkaiden osuudet väestöstä ovat kasvaneet. Yhden hengen asuntokuntien ja yhden vanhemman perheiden määrät ovat nousussa, ja väestön ikääntyminen näkyy myös omaishoitajien määrän kasvuna.

Demografisen huoltosuhteen jatkuvasta noususta huolimatta taloudellisessa huoltosuhteessa ei ole näh-tävissä samankaltaista selvää nousua. Indikaattoritiedon perusteella toimeentulo-ongelmat eivät kosketa suurta joukkoa lohjalaisista, koulutustaso on noususuuntainen ja työllisyystilannekin on pienen notkahduksen jälkeen kohentumassa. Toisaalta merkkejä sosiaalisten taustate-kijöiden epätasaisen jakautumisen myötä tapahtuneesta hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoistumisesta on nähtävillä niin alueellisesti kuin väestöryhmittäin tarkasteltuna.

Valtaosalla alakoululaisista on kavereita ja vain vähän yksinäisyyden kokemusta. Yläkoululaisilla, toisen asteen ja lukion opiskelijoilla ystävien puute ja yksinäisyys ovat yleisempiä, ja yksinäisyyttä kokee myös moni aikuinen ja ikääntynyt. Tyypillisempää yksinäisyyden kokemus on ty-töillä ja naisilla. Kouluterveyskyselyyn vastanneista iso osa kokee myös, että he eivät ole tärkeä osa luokkayhteisöä. Yhä useampi koululainen ja opiskelija kokee kuitenkin opettajan olevan kiinnostunut hänen kuulumisistaan ja kohtelevan oppilaita välittävästi ja oikeudenmukaisesti. Valtaosa koulu- ja opiskeluikäisistä harrastaa jotakin vähin-tään yhtenä päivänä viikossa ja kokee olevansa elämäänsä tyytyväisiä.

Kouluinnostus sen sijaan on vähentynyt, ja yhä useampi kokee uupumusasteista väsymystä koulutyössä. Tehostet-tua ja erityistä tukea saavien oppilaiden määrä on myös noussut. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten osuus on suuri ja se, samoin kuin työttömyys, on tyypilli-

sempää miehille ja ulkomaalaistaustaisille. Mielenterveys-perusteiset syyt ovat yleisiä sairauspäivärahojen ja työky-vyttömyyseläkkeiden taustalla, ja työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus työikäisistä on korkea.

Koti- ja vapaa-ajantapaturmiin ja ikääntyneiden kaatumi-siin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot ovat vähentyneet ja omaisuusrikosten määrä on koko maan tasoa alhaisempi. Sen sijaan huumausainerikokset ja henkeen ja terveyteen liittyvät rikokset ovat lisääntyneet, samoin kuin 0–14-vuo-tiaden rikoksista sylliseksi epäiltyjen määrä. Kouluter-veyskyselyn perusteella vanhempien tai muita huolta pitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa kokeneiden lasten ja nuorten määrä on suuri, koulukiusaaminen on valitet-tavan yleistä, samoin koulussa tai koulumatkalla sattuvat tapaturmat. Lastensuojeluilmoitusten kasvun perusteella huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista onkin lisääntynyt.

Kouluterveyskyselyn mukaan mielialaan liittyvät ongelmat ja ahdistuneisuus vaivaavat yhä useampaa lasta ja nuorta, ja ne ovat tyypillisempiä tytöillä. Työikäisten ja ikääntynei-den mielen hyvinvoinnista ei valitettavasti ole kuntatasois-ta tietoa, mutta masennuksen esiintyvyyden epäsuoran osoittimen eli depressiolääkkeistä korvausta saaneiden osuudet ovat lisääntyneet tarkasteluajanjaksolla kaikissa ikäluokissa. Depressiolääkityksen käyttäjissä tyttöjen ja naisten osuudet ovat suurempia ja tyypillisintä käyttö on yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä.

Tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö, rahapelaaminen ja laittomien huumeiden kokeilu on nuorilla yleisesti laskusuunnassa, mutta alueelliset erot ja poikien isompi osuus käyttäjissä huolettavat. Työikäisten ja ikääntyneiden osalta kuntakohtaista tietoa riippuvuuksista ei ole saatavil-la, mutta alkoholin myyntitilastossa on nähtävillä nousua viime vuosina, mikä tosin voi osaltaan johtua koronarajoi-tusten vuoksi vähentyneestä ulkomaan tuonnista. Jonkin verran lisääntyneet huumausainerikokset ja henkeen ja terveyteen liittyvät rikokset saattavat kuitenkin myös viita-ta päihteiden ongelmakäytön lisääntymiseen.

Ylipaino ja lihavuus ovat lisääntyneet kaikissa ikäluokissa ja hyvinvointinsa ja terveytensä kannalta liian vähän liikkuvia on paljon. Koululaisten ja opiskelijoiden ruokailutottu-muksissa ja fyysisessä toimintakyvyssä on parantamisen varaa, ja moni koululainen kokee haasteelliseksi rajata netissä viettämäänsä aikaa. Terveystilansa keskinkertai-

seksi tai huonoksi kokevien koululaisten ja opiskelijoiden osuudet ovat nousseet. Työikäisten ja ikääntyneiden osalta kuntakohtaista tietoa ei ole saatavilla, mutta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tilaston mukaan terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevia on runsaasti ja tyypillisintä se on matalan koulutustason omaavilla ja ikääntyneillä. Pitkäaikaissairastavuutta kuvaava indeksi, erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus, on kasvusuuntainen. Positiivista on kuitenkin, että sairastuvuus on

THL:n ikävakioidun sairastavuusindeksin mukaan laskenut Lohjalla koko 2000-luvun ajan.

Ympäristöterveyden näkökulmasta suunta on ollut positiivinen. Hinku-hankkeeseen liittyvässä kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen tavoitteessa on edistytty ja pienhiukkaspitoisuuksissa on pitkällä aikavälillä havaittavissa laskeva trendi. Lohjanharjun pohjavedenlaatu on enimmäkseen hyvä ja pintavesienkin tilanne pääosin hyvä.

OSA 2: Hyvinvointi- suunnitelma vuosille 2023–2025

12 Kaupunkistrategia hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön ohjaajana

Lohjan kaupunkistrategian (hyväksytty valtuustossa 14.12.2022) visiona vuodelle 2050 on: ”Lohja on eloisa kaupunki metropolialueella maaseudun syleilyssä. Se tunnetaan elämästä nauttivien ihmisten valintana. Lohjan kaupungissa asuu 60 000 asukasta, Lohjalla on yli 10 000 loma-asuntoa.” Strategiakaudella 2023–2030 pyritään keskittymään kaupungin ja kaupunkilaisten elinvoimasta, hyvinvoinnista ja osallisuudesta huolehtimiseen ja niiden kasvattamiseen kuntalain hengen mukaisesti.

Tätä tavoitetta tukemaan valitut painopistealueet ovat:

- sijainniltaan loistava
- luonnostaan tunnettu
- oppiva ja hyvinvoiva
- yritysten suosima ja suosittelu.

Rohkeus uudistua ja kasvaa sekä kehittyä yhteistyössä kuntalaisten, yhdistysten, yritysten ja järjestöjen kanssa

kestäviä valintoja kunnioittaen on Lohjan arvojen mukais- ta. Oppivan ja hyvinvoivan Lohjan tavoitteena on, että lohjalaisten tyytyväisyys lasten ja nuorten palveluiden tarjontaan ja laatuun kasvaa ja lohjalaiset pitävät huolta hyvinvoinnistaan ja ympäristöstään kaupungin tekojen kannustamana. Näiden arvojen, tavoitteiden ja painopis- tealueiden pohjalta on laadittu myös hyvinvointisuunni- telma vuosille 2023–2025.

Laajaa hyvinvointikertomusta täydentävät Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2023–2025 sekä suun- nitelmaan sisältyvä Lapsiystävällisen kunnan toiminta- suunnitelma 2023–2025, Kulttuurihyvinvointisuunnitelma 2023–2025, Lohjan Liikuntaohjelma 2025 ja Hyvää ikää Lohjalla -suunnitelma ikääntyneiden hyvinvoinnin tuke- miseksi 2019–2022, joka tullaan päivittämään vuoden 2023 aikana.

13 Kansallisia suosituksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteistä

Vaikka suomalaisten yleinen hyvinvointi ja terveys ovatkin vuosien saatossa kohentuneet, on niiden epätasainen jakautuminen väestössä ja kasautuvat ongelmat yhä yleisempi haaste myös Lohjalla. Sosioekonomisen aseman aiheuttamien hyvinvointi- ja terveyserojen lisäksi terveyttä vaarantavia tekijöitä kasaantuu erityisryhmille ja vähemmistöille. Haavoittuvassa asemassa olevien tunnistaminen ja heidän osallistumisensa palvelujen ja toimintojen kehittämiseen edistää yhdenvertaisuutta. Haavoittuvassa asemassa olevaan väestöryhmään kuuluvilla ihmisillä voi olla yksi tai useampia terveyteen, toimeentuloon, sosiaalisiin suhteisiin tai elinolosuhteisiin liittyviä riskejä, jotka toteutuessaan voivat johtaa yhteiskunnallisesti heikkoon asemaan. Haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä voivat yksittäisessä tilanteessa tai palvelussa olla esimerkiksi lapset, vanhukset, työttömät, maahanmuuttajat, vammaiset henkilöt, pitkäaikaissairaat, mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät, kielelliset ja kulttuuriset vähemmistöt.

Suomen hallituksen pitkän aikavälin toimia hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuuden vähentämiseksi kaikissa väestö- ja ikäryhmissä linjaavassa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätöksessä 2030 korostetaan eri hallinnonalojen yhteistä toimijuutta ja tavoitteita, ihmisten oman toimijuuden ja osallisuuden sekä ongelmien ennaltaehkäisyn painottamista sekä ajattelutavan ja toiminnan rohkeaa muutosta.

Periaatepäätöksen neljä painopistettä ovat:

- 1) kaikille mahdollisuus osallisuuteen (yhdenvertaisuus ja osallisuus)
- 2) hyvät arkiympäristöt (terveellinen, turvallinen, esteetön ja esteettinen)
- 3) hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut (hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävää toimintaa sekä laadukkaita ja yhdenvertaisia palveluja)
- 4) päätöksenteolla vaikuttavuutta (hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen).

Hyvinvoinnin ja terveyden epätasaisen jakautumisen lisäksi kansallisesti huolta aiheuttaa kansanterveyden kokonaiskuvassa tapahtunut muutos. Väestön fyysinen terveys ja elinajanodote ovat parantuneet, mutta samaa myönteistä kehitystä ei ole tapahtunut mielenterveydessä. Jopa puolella väestöstä on jokin mielenterveyden häiriö jossain vaiheessa elämäänsä ja näiden häiriöiden tiedetään aiheuttavan merkittävää toiminta- ja työkyvyn heikkenemistä. Kansallisessa mielenterveysstrategiassa ja itsemurhien ehkäisyohjelmassa vuosille 2020–2030 korostetaan mielenterveyttä toimintakykyä ja elämänlaatua tukevana pääomana, jolla on merkitystä niin yksilöille, yhteisöille kuin yhteiskunnalle. Mielenterveyden edistämiseen katsotaan kuuluvaksi muun muassa lasten terveen kasvun ja kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja perhepoliittisin keinoin, työelämään pääsyn ja työhyvinvoinnin tukeminen, liikunnan, virkistys-, harrastus-, kulttuuri- ja sosiaalisen toiminnan mahdollisuudet sekä ympäristön turvallisuus. Kuntien ja kansalaisjärjestöjen katsotaankin olevan merkittävässä roolissa mielenterveyden edistämistyössä.

Väestön ikääntyessä yhä merkityksellisemmäksi asiaksi nousee myös ikääntyneen väestön terveyden, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen. Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 – tavoitteena ikäkyvykäs Suomi -periaatepäätös linjaa keskeisimmiksi ehkäistäviksi haasteiksi muun muassa ikääntyneiden yksinäisyyden ja mielenterveyden ongelmat, liikunnan vähäisyyden, ravitsemusongelmat, kuten yli- ja alipainon sekä vajaaravitsemuksen, sekä päihteiden käytön. Ikääntyneiden osallistumisen lisääminen sekä oman hyvinvointinsa ja terveytensä ylläpitämiseen että palveluidensa kehittämiseen nähdään yhtenä merkityksellisimmistä edistettävistä asioista. Tärkeänä nähdään myös kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen yhteistyö hyvinvoinnin edistämisessä.

14 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet hyvinvointialueella ja kunnassa tukevat sujuvaa yhteistyötä

Lohjan sosiaali- ja terveystoimen palvelut sekä opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut siirtyivät 1.1.2023 alkaen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen vastuulle. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021 § 6–7) velvoittaa kuntien ohella myös hyvinvointialueita edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Hyvinvointialueen on tehtävä tätä työtä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja lisäksi sen tulee tukea alueen kuntia asiantuntemuksellaan.

Jatkossa siis alueen kunnilla ja hyvinvointialueella on jaettu ja yhteinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Sekä kunnan että hyvinvointialueen on lisäksi tehtävä yhteistyötä alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Tämä vaatii onnistuakseen sujuvan yhteistoiminnan mahdollistavia rakenteita, toimintamalleja ja sujuvaa tiedonkulkua. Monialainen yhdyspintatyö alueen kuntien ja hyvinvointialueen sekä järjestökentän välillä on aloitettu jo vuonna 2022 ja vahva yhteinen tahtotila saumattoman yhteistyön saavuttamiseksi on olemassa. Vuoden 2023 aikana laaditaan myös ensimmäinen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen yhteinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.

Helmikuussa 2023 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden valmistelu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella on vielä osittain kesken. Hyvinvointialueen HYTE-rakenteiden vahvistamisen jälkeen myös Lohjan kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita tulee tarkastella uudelleen.

Helmikuussa 2023 Lohjalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtoryhmänä toimii kaupungin johtoryhmä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen monialaisesta kehittämisestä ja koordinoinnista vastaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä ja HYTE-toiminnan ko-

konaisuutta valmistelee ja koordinoi määräaikainen erityisasiantuntija. Lapsiystävällinen kunta -toiminnan ja lasten ja nuorten HYTE-työn koordinoinnista vastaa sivistystoimialalle sijoittuva erityisasiantuntija ja kulttuurihyvinvointitoiminnasta kulttuurituottaja. Ehkäisevän päihdetyön monialaisesta kehittämisestä ja koordinoinnista vastaa ehkäisevän päihdetyön työryhmä ja työtä käytännön tasolla tekee yksi ehkäisevä päihdetyöntekijä. 31.7.2023 asti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ja ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielimenä toimii sosiaali- ja terveyslautakunta.

Vuoden 2023 aikana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita vahvistetaan rekrytoimalla konsernipalveluihin tietohallinto- ja kehittämisjohtaja, jonka vastuulla on muun muassa HYTE-työn johtaminen ja valmistelu sekä hyvinvointisuunnitelman raportointi ja valmistelu. Lisäksi tavoitteena on rekrytoida vakituinen HYTE-työn koordinoinnista ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävistä vastaava henkilö. 1.8.2023 aloittavan kaupungin hallituksen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jaoston tehtävänä on toimia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvissä tehtävissä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja toteuttaa kaupungin toimialojen välistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyötä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen vaatii onnistuakseen myös toimivaa yhteistyötä vaikuttamistoimielinten, järjestökentän ja erilaisten osallisuusfoorumien kanssa. Ennen kaikkea on välttämätöntä, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen mielletään koko kaupunkiorganisaation yhteiseksi työksi.

Yllä olevassa kuvassa on luonnostasoista suunnitelmaa mahdollisista tulevista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteista niin Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella kuin Lohjan kaupungissa. Rakenteet tulevat päivittymään vuoden 2023 aikana.

15 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan tehtävä

Hyvinvointia ja terveyttä tukevia ja edistäviä olosuhteita ja palveluita tuotetaan kaikissa kaupungin yksiköissä. Alla olevissa kuvissa on avattu eri yksiköiden toimintaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmista.

Kaupunginjohtaja

Johtaa ja kehittää toimintaa kaupunginhallituksen alaisuudessa.

Konsernipalvelut

Vastuualueet tuottavat talouden, henkilöstöasioiden, kehittämistoiminnan, hallinnon, lakiasioiden, hankintojen, tietotekniikan ja tietohallinnon, viestinnän ja markkinoinnin, omaisuusasioiden ja hyvinvoinnin edistämisen asiantuntijapalveluita kaupungin johtamisen tueksi.

Talouspalvelut

varmistavat vahvaan tiedolla johtamiseen tukeutuen, että kaupungin omaisuutta ja resursseja käytetään tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Resurssiviisas toiminta luo edellytyksiä kestäväälle kehitykselle ja hyvälle elämälle myös tulevaisuudessa.

Henkilöstöpalvelut

tukevat esimiehiä henkilöstön saatavuuteen, työhyvinvointiin ja osaamisen kehittämiseen liittyvissä tehtävissä. Hyvinvoiva ja osaava henkilöstö on organisaation toiminnan perusta.

Sisäinen tarkastus

Valvoo ja arvioi asetettujen tavoitteiden toteutumista, toimintaprosesseja ja riskejä sekä edistää organisaation tehokasta johtamista, toiminnan kehittämistä, riskienhallintaa ja tuloksellisuuden arviointia.

Tietohallinto- ja kehittämispalvelut

vastaavat muun muassa tietoturvallisuuteen ja toiminnan vakauteen liittyvistä hankkeista sekä kehittävät digitaalisia asiakaspalveluita. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinointi sisältyy yksikön toimintaan.

Hallintopalvelut

varmistavat asianhallinnan ja toimitusprosessien luotettavuuden, lainmukaisuuden ja sujuvuuden. Hallintopalveluihin kuuluva viestintä ja markkinointi vastaa saavutettavasta, vuorovaikutteisesta ja kuntalaisia osallistavasta viestinnästä ja sen kehittämisestä. Paikkakunnan positiivisen imagon tukeminen viestinnän ja markkinoinnin keinoin luo yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä vetää puoleensa uusia asukkaita, yrityksiä ja sijoituksia.

Sivistys

Tavoitteena on edistää kasvua ja oppimista, kulttuuria, liikuntaa, terveyttä ja hyvää elämää.

Kasvu ja oppiminen

(varhaiskasvatus, perusopetus, sivistyksen yhteiset palvelut)
Varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistää lasten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja koko perheen hyvinvointia sekä ehkäisee syrjäytymistä. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatusstyössä ja mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Esi- ja perusopetus

muodostaa lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle sekä tukee jatko-opintoihin, työelämään ja itsenäiseen elämään siirtymistä sekä edistää hyvän elämän mahdollisuuksia.

Toisen asteen

koulutus tukee kasvua sivistyneeksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi sekä luo valmiuksia jatko-opintoihin ja työelämään.

Sivistyksen yhteisiin

palveluihin kuuluvat muun muassa Nuorisokeskuksen palvelut, jotka tukevat aikuisuuteen siirtymistä, ennaltaehkäisevät syrjäytymistä ja päihdeongelmia sekä tarjoavat apua esimerkiksi työllistymiseen, terveyteen, asumiseen, opiskeluun ja arjen hallintaan liittyvissä asioissa.

Kulttuuri ja vapaa-aika

(kirjastopalvelut, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut)

Kirjastopalvelut edistävät kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen, kulttuuriin, oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä kansalaistoimintaan. Kirjastot ovat myös yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja ja tarjoavat kokous- ja työskentelytiloja kaikkien kuntalaisten käyttöön.

Kulttuuripalvelut

(Hiiden Opisto, Kaupunginorkesteri, Lohjan Museo, Lohjan Teatteri, Länsi-Uudenmaan Musiikkiopisto ja yleinen kulttuuritoimi) edistävät kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen ja edistävät näin hyvinvointia ja terveyttä sekä osallisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Liikuntapalvelut

(Lohjan Liikuntakeskus Oy) edistävät kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia järjestämällä matalan kynnyksen liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen sekä ylläpitämällä monipuolista liikuntapaikkaverkostoa.

Järjestö- ja vapaaehtoistoimijoita tukemalla ja tuottamalla palveluja ja tapahtumia yhdessä lisätään kuntalaisaktiivisuutta, osallisuuden kokemusta ja yhteisöllisyyttä.

Kaupunkirakenne

Tavoitteena on kestävä kehityksen mukainen kaupungin kehittäminen, yritystoiminnan edistäminen ja luovan vetovoimaisuuden lisääminen.

Tekninen toimi

(tilakeskus, ruoka- ja siivouspalvelut, kaupunkitekniikka)

Tilakeskus huolehtii, että julkiset tilat tukevat terveyttä ja hyvinvointia ja edistää ympäristöterveyttä ilmastotyön ja kestävä kehityksen hankkeiden avulla. Investointirakennus-hankkeiden avulla tilakeskus tuottaa tarkoituksenmukaisia, hyvinvointia tukevia ja monipuoliseen käyttöön soveltuvia julkisia tiloja kuntalaisten käyttöön.

Ruokapalvelut

tukevat kuntalaisten terveellisiä ruokailutottumuksia kansallisten ruokasuositusten mukaisesti ja huolehtivat ylijäämäruoan hyödyntämisestä.

Siivouspalvelut

huolehtivat viihtyisistä ja siisteistä, hyvinvointia tukevista julkisista tiloista ympäristöystävällisesti ja energiatehokkaasti.

Kaupunkitekniikka

kehittää ympäristön yleistä viihtyvyyttä, luo mahdollisuuksia liikunnalle eri muodoissaan ja edistää turvallisen ja esteettömän kaupunkiympäristön suunnittelua.

Kaupunkikehitys

(maankäyttö- ja logistiikkapalvelut, ympäristö- ja lupapalvelut, elinkeinopalvelut)

Maankäyttö- ja logistiikkapalvelut

luovat edellytyksiä hyvälle elinympäristölle sekä edistävät kestävä kehitystä kaupunkikuvalliset arvot huomioiden. Kaupungin joustava ja suunnitelmallinen kasvu ja joukkoliikenteen palvelutason parantaminen lisäävät kaupungin vetovoimaisuutta ja tukevat kuntalaisten hyvinvointia.

Ympäristö- ja lupapalvelut

edistävät ja valvovat elinympäristön ja yksilön terveyttä ja hyvinvointia sekä varmistavat, että rakennettu ympäristö on turvallinen, terveellinen ja tarkoituksenmukainen.

Elinkeinopalvelut

vahvistavat kaupungin elinvoimaisuutta sekä lisäävät työpaikkaomavaraisuutta ja arjen palveluja ja mahdollisuuksia yritys yhteistyön, matkailun ja markkinoinnin keinoin. Työllistymistä tukemalla ja kotoutumista edistämällä vahvistetaan niin yksilöllistä kuin yhteisöllistä hyvinvointia.

16 Hyvinvointisuunnitelman 2023–2025 tavoitteet ja toimenpiteet

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet -taulukko on toteuttajaksi ja vastuutahoksi kirjattu se Lohjan kaupungin toimiala tai työryhmä, jonka vastuulla kyseisten toimenpiteiden edistäminen ja toteuttaminen ensisijaisesti on. Nämä vastuutahot huolehtivat myös tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavasta yhteistyöstä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen eri toimijoiden sekä muiden alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Laajan hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin osalta tarkentuvat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa ja ikääntyneiden osalta ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelmassa. Koko väestöä koskevat kulttuurihyvinvointisuunnitelma ja liikuntaohjelma puolestaan tarkentavat tavoitteita kulttuurin ja liikunnan osalta. Kaikkien suunnitelman tavoitteita viedään toimenpidetasolle kaupungin eri toimi- ja tulosalueiden sekä tulosityksikköjen kehittämis- ja toimenpideohjelmissa ja arjen toiminnoissa.

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMISEN RAKENTEET JA JOHTAMINEN

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on koko kunnan yhteinen tehtävä

Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteuttajat/vastuut	Mittarit
Resurssit ja rakenteet mahdollistavat suunnitelmallisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen monialaisesti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa	Vahvistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osaamista rekrytoimalla vakituinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiantuntija	• Kaupungin johtoryhmä	• Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä täytetty
	Varmistetaan, että kunnan HYTE-työn rakenteet (hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, ehkäisevä päihdetyö, järjestöyhteistyö) mahdollistavat sujuvan yhteistyön ja toiminnan kehittämisen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa	• Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Kunnan ja hyvinvointialueen välisen HYTE-työn rakenteet ja vastuut kuvattu • Riittävä henkilöstöresurssi laadukkaaseen yhteistyöhön varmistettu • Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden laadullinen itsearviointi hyvinvointikertomuksen vuosiraporteissa
	Kehitetään HYTE-tietojohtamista kunnassa ja yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa	• Konsernipalvelut	• Länsi-Uudenmaan Hyvinvointitieto-hankkeeseen osallistuminen
	Vahvistetaan kunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi nimeämällä järjestöyhteistyöstä vastaava	• Konsernipalvelut	• Järjestöyhteistyön koordinoinnista vastaava on nimetty ja järjestöyhteistyötä tehdään säännönmukaisesti
Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi mahdollistaa laadukkaan HYTE-työn	Tuetaan ja vahvistetaan henkilöstön työhyvinvointia työhyvinvointisuunnitelman mukaisesti	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Työhyvinvointikyselyn tulokset

VÄESTÖ- JA PERHERAKENNE SEKÄ ELINOLOT LOHJALLA Yhdenvertaisuus ja elinvoimaisuus ovat kestävän kasvun mahdollistajia			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteuttajat/vastuut	Mittarit
Alueelliset ja väestöryhmittäiset hyvinvointierot vähentyvät	Kohdennetaan laaja-alaisia hyvinvointitoimia erityisesti niille alueille, joilla hyvinvointimittarit osoittavat sille olevan tarvetta	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Toteutuneiden hyvinvointitoimien määrä/alue • Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin elinoloja kuvaavat mittarit
Alueelliset ja väestöryhmittäiset hyvinvointierot vähentyvät	Vahvistetaan haavoittuvimmassa asemassa olevien asukkaiden tukea	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Haavoittuvimmassa asemassa olevien asukkaiden tukitoimien toteutuminen • Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin elinoloja kuvaavat mittarit
Kunnan ja väestörakenteen elinvoimaisuus lisääntyy	Tuetaan uutta yritystoimintaa työpaikkaomavaraisuuden nostamiseksi	• Kaupunkirakenne	• Työpaikkaomavaraisuus/työpaikkojen määrä
	Tuetaan perheen molempien aikuisten työllistymistä monipuolista yritysraennetta vahvistamalla	• Kaupunkirakenne	• Yritysrakenteen monipuolisuus: työpaikkojen jakautuminen toimialoittain
	Tuetaan yritysten omistajanvaihdoksia paikallisen yritystoiminnan jatkumiseksi	• Kaupunkirakenne	• Yritysten omistajanvaihdosten määrä
	Tuetaan osaamisen siirtoa yrityksissä mestari–kisälli-perinteen hengessä	• Kaupunkirakenne	• Yritysten oppisopimuskoulutusten määrä
IHMISSUhteet Jokaisella lohjalaisella on kokemus yhteenkuuluvuudesta ja toimivista sosiaalisista suhteista			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteuttajat/vastuut	Mittarit
Yhteisöllisyys nähdään voimavarana ja yksinäisyys koskettaa yhä harvempaa	Viestintää ja ohjausta vahvistamalla mahdollistetaan kohtaamisia ja vertaistuen saavutettavuutta kaikille väestöryhmille	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Viestinnän ja ohjauksen toimet • Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin yksinäisyyden kokemusta kuvaavat mittarit
	Kehitetään matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja toimintaa kaikille väestöryhmille reuna-alueet huomioiden	• Sivistys • Kaupunkirakenne	• Kohtaamispaikkojen ja -toimintojen määrä • Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin yksinäisyyden kokemusta kuvaavat mittarit
	Edistetään yhteisöllisyyttä mahdollistamalla ylisukupolvisia kohtaamisia (tilat, tapahtumat)	• Sivistys • Kaupunkirakenne	• Ylisukupolvisten tilojen ja tapahtumien määrä • Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin yksinäisyyden kokemusta kuvaavat mittarit

OPPIMINEN JA TYÖ Laadukas kasvatus, koulutus ja mahdollisuus elinikäisen oppimiseen ja työllistymiseen ovat kaikkien saavutettavissa			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteuttajat/vastuut	Mittarit
Lasten läsnäolo koulussa ja kouluun kiinnittyminen lisääntyvät	Pilotoidaan ja kehitetään koulunuorisotyötä	• Sivistys	• Koulunuorisotyömalli on laadittu • Mittarit työn vaikuttavuudesta on laadittu
Jokaisella on mahdollisuus saada yksilöllinen tarpeenmukainen tuki kasvuun, oppimiseen ja työllistymiseen	Etenkin pitkäaikaistyöttömien työllistämisen edistämiseksi avataan ilman ajanvarausta toimiva työnhakupiste	• Kaupunkirakenne	• Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä • +50-työttömien osuus kaikista työttömistä • Vaikeasti työllistyvien osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
	Nuorten tukemista jatketaan panostamalla Ohjaamo- ja nuorisotyöpajatoimintaan	Sivistys	• Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä • Nuorisotyöttömien osuus 18–24-vuotiaasta työvoimasta
	Tuetaan maahanmuuttajien kotoutumista, opiskelua ja työllistymistä kotoutumissuunnitelmien ja järjestöyhteistyön avulla	• Kaupunkirakenne • Sivistys	• Kotoutumissuunnitelmien tekeminen ja seuranta • Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus ulkomaalaisten työvoimasta
Elinikäisen oppimisen mahdollisuudet ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa	Vahvistetaan kulttuuripolkutoimintaa	• Sivistys	• Kulttuuripolkutarjonnan laajuus ja käyttöaste
	Edistetään lohjalaisten lukutaitoa ja -intoa Lohjan kaupungin lukutaitostrategian mukaisesti	• Sivistys	• Lohjan kaupungin lukutaitostrategia on laadittu • Seurataan toteutumista
	Tuetaan elinikäistä oppimista tarjoamalla alueellisesti ja taloudellisesti saavutettavia tiloja kuntalaisten ja yhdistysten käyttöön	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Tilojen määrä ja hinta
TURVALLISUUS Kasvu- ja elinympäristön turvallisuus vahvistaa yksilön turvallisuuden tunnetta			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteuttajat/vastuut	Mittarit
Asuin- ja elinympäristö on turvallinen	Huomioidaan liikenneturvallisuus ja esteettömyys kaavoituksessa ja liikennesuunnittelussa kaikki väestöryhmät huomioon ottaen	• Kaupunkirakenne	• Palautejärjestelmän kautta tulevan asiakaspalautteen määrä
	Kevyen liikenteen väylien kunnossapidon kehittäminen sujuvan ja turvallisen kevyen liikenteen mahdollistamiseksi kaikille väestöryhmille	• Kaupunkirakenne	• Palautejärjestelmän kautta tulevan asiakaspalautteen määrä
Syrjinnän ja kiusaamisen suhteen noudatetaan nollalinjaa	Syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisy huomioidaan kaikessa kaupungin toiminnassa, ja syrjintään ja kiusaamiseen puututaan nopeasti	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Syrjinnän ja kiusaamisen vastaiset toimet
	Turvallisemman tilan periaatteet määritellään ja huomioidaan toiminnassa		• Periaatteet määritelty • Huomioidaan toiminnassa
Palveluiden käytön turvallisuus	Asiakaspalveluhenkilöstön turvallisuuskoulutuksen lisääminen	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Koulutusten määrä ja osallistumisaste

TERVEYS Terveellisten elämäntapojen noudattamiseen on tarjolla mahdollisuuksia ja tukea			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteuttajat/vastuut	Mittarit
Lohjalaiset pitävät huolta hyvinvoinnistaan	Tuetaan lapsia ja nuoria terveellisiin ruokailutottumuksiin tarjoamalla kouluissa ja päiväkodeissa ravitsemussuositusten mukaisia aterioita	• Kaupunkirakenne	• Kouluruokakysely • Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin ruokailutottumuksiin liittyvät mittarit
	Edistetään kuntalaisten liikuntatottumuksia kansallisten liikuntasuositusten mukaisesti ja yhteistyössä muiden paikallisten toimijoiden kanssa	• Sivistys	• Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin liikunta-aktiivisuuteen liittyvät mittarit
	Kuvataan liikuntaneuvonnan palveluketju ja vahvistetaan liikuntaneuvonnan saatavuutta kaikille ikäluokille	• Sivistys	• Palveluketju kuvattu • Toimintamalli jalkautettu käytäntöön • Liikuntaneuvontojen määrä/vuosi
	Edistetään kulttuurihyvinvointisuunnitelman toteutumista	• Sivistys	• Kulttuurihyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta
	Vahvistetaan ennaltaehkäisevän päihdetyön rakenteita	• Sivistys	• Rakenteet tukevat kunnan sisäistä työtä ja mahdollistavat laadukkaan yhteistyön hyvinvointialueen kanssa
Ympäristö tukee terveellisiä elämäntapoja	Luodaan lisää luonto- ja lähiliikuntamahdollisuuksia alueellinen yhdenvertaisuus huomioiden	• Sivistys • Kaupunkirakenne	• Uusien luonto- ja lähiliikuntakohteiden määrä ja vanhojen kehittämistoimet
	Edistetään pyöräilymahdollisuuksia pyöräilyohjelman mukaisesti	• Kaupunkirakenne	• Pyörätie- ja maastopyöräverkoston kehittämistoimet
	Kevyen liikenteen väylien kehittäminen	• Kaupunkirakenne	• Uusien/saneerattujen kevyen liikenteen väylien pituus/vuosi
Ympäristöterveys ja kestävä kehitys tukevat yksilön hyvinvointia ja terveyttä	Edistetään ympäristöterveyttä ja kestävää kehitystä muun muassa Hinku 2.0-toimenpideohjelman mukaisesti	• Kaupunkirakenne	• Hinku 2.0-toimenpideohjelman tavoitteiden seuranta
	Vahvistetaan tiimien ympäristö-, ilmasto- ja kestävä kehityksen osaamista ekotukitoiminnalla	• Kaupunkirakenne	• Ekotukitoiminnan raportointi
Mielenterveys on voimavara	Vahvistetaan kaikkien toimialojen työntekijöiden kohtaamis- ja mielenterveysosaamista kansalliseen mielenterveysstrategiaan pohjautuen	• Konsernipalvelut • Sivistys • Kaupunkirakenne	• Kohtaamisosaamiseen/ mielenterveysstrategian jalkauttamiseen liittyvät toimet/ koulutukset
	Nuorisotyö tarjoaa helposti saavutettavaa tukea mielen hyvinvointiin ja arjen hallintaan	• Sivistys	• On laadittu malli asiakaspalautteen keräämiseksi • Toteutuneet ryhmätoiminnot • Hyvinvointikertomuksen vuosiraportin mielenterveyteen liittyvät mittarit
	Viestintää ja ohjausta vahvistamalla parannetaan kolmannen sektorin matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen saavutettavuutta	• Konsernipalvelut • Sivistys	• Viestinnän ja ohjauksen kehittämistoimet
Mielenterveys on voimavara	Huomioidaan luonnon ja ympäristön merkitys suunnittelussa sekä panostetaan yleisen viihtyvyyden lisäämiseen	• Kaupunkirakenne	• Toteutuneet toimenpiteet

OSALLISUUS Vahvistetaan kuntalaisten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta niin arjessa kuin päätöksenteossa			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteuttajat/vastuut	Mittarit
Viestintä on asukaslähtöistä ja vuorovaikutteista	Huomioidaan eri kohderyhmien tiedontarpeet, tiedon oikea-aikaisuus, ymmärrettävyys sekä palautteenantomahdollisuus	- Konsernipalvelut - Sivistys - Kaupunkirakenne	Viestinnän kehittämistoimet
Palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa	Huomioidaan tiedonsaannin saavutettavuus ja palvelujen esteettömyys ja yhdenvertainen saavutettavuus kaikki väestöryhmät huomioon ottaen	- Konsernipalvelut - Sivistys - Kaupunkirakenne	- Tehdyt kehitystoimet - Esteettömyyskartoitusten tulokset
	Tarjotaan monipuolisia kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluja ja -tapahtumia kaikille väestöryhmille	Sivistys	Palvelujen ja tapahtumien määrä
	Mahdollistetaan kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelujen käyttö myös vähävaraisille kuntalaisille	Sivistys	- Ilmaisten palvelujen käyttäjämäärä - Myönnetty avustukset harrastustoiminnan tukemiseen
Kuntalaisten osallisuus päätöksentekoon vahvistuu	Lisätään palvelujen saavutettavuutta digitaalisten palvelujen avulla	- Konsernipalvelut - Sivistys - Kaupunkirakenne	- Uusien digitaalisten palvelujen määrä - Digitaalisten palvelujen käyttäjämäärä
	Kehitetään joukkoliikennettä tukemaan liikkumista kunnan sisällä sekä kehyskuntiin	Kaupunkirakenne	Joukkoliikenteen kehittämistoimet
	Pidetään yllä rakenteita, jotka tukevat ja mahdollistavat kuntalaisten osallistumisen oman elinympäristönsä kehittämiseen ja kunnan päätöksentekoon	- Konsernipalvelut - Sivistys - Kaupunkirakenne	- Vartti- ja nuorisovaltuuston sekä vammais- ja vanhusneuvoston toiminta on aktiivista ja osallisuutta tukevaa - Osallistavien työpajojen, kuntalaiskyselyiden ym. määrä
	Luodaan päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnista (EVA) Lohjan malli ja tehdään sen käyttöönotosta merkittävässä päätöksentekoprosesseissa valtuustopäätös	- Konsernipalvelut - Sivistys - Kaupunkirakenne	- Lohjan EVA-malli tehty - Valtuustopäätös EVAuksen käyttöönotosta tehty
	Vahvistetaan henkilöstön osaamista päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnista säännöllisillä koulutuksilla	- Konsernipalvelut - Sivistys - Kaupunkirakenne	- Koulutusten lukumäärä/vuosi - EVAusten määrä merkittävien päätöksentekoprosessien yhteydessä/vuosi
	Toteutetaan osallistuvan budjetoinnin kokeilu ja tehdään suunnitelma jatkosta	- Konsernipalvelut - Sivistys - Kaupunkirakenne	- Osallistuvan budjetoinnin kokeilu tehty - Osallistuvan budjetoinnin jatkosuunnitelma tehty

17 Suunnitelman seuranta ja arviointi

Hyvinvointisuunnitelman toteutumista seuraa ja arvioi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jaosto ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä. Vuosittain laaditaan valtuustolle esitettäväksi vuosiraportti, jossa kuvataan indikaattoritietoon pohjautuen hyvinvoinnin tilassa tapahtuneita muutoksia sekä kuvataan tavoitteiden toteutumisesta sekä tarkennetaan tavoitteita seuraavalle vuodelle.

Seuraavan kerran laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma sekä sitä täydentävät muut hyvinvointisuunnitelmat tullaan laatimaan valtuustokauden vaihtuessa vuonna 2025.

Ohjausryhmä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä

- Lehmus Juha-Pekka, sivistysjohtaja, työryhmän puheenjohtaja
- Ertek Sara, kulttuurituottaja
- Hukkanen Merja, nuorisotyön päällikkö
- Kiuru Valtteri, johtava ylilääkäri (Karkkila, Lohja, Siuntio ja Vihti), Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
- Komulainen Susanna, ympäristötarkastaja
- Lindman Maarit, erityisasiantuntija
- Lonkainen Merja, kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja, kirjastotoimenjohtaja
- Lötjönen Seppo, vs. tekninen johtaja
- Olsbo Nina, vs. ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö
- Pennanen Taina, liikuntapalvelupäällikkö, Lohjan Liikuntakeskus Oy
- Repola Johanna, erityisasiantuntija, työryhmän sihteeri ja valmistelija
- Soininen Seija, työllisyysasiantuntija, TYP-johtaja
- Kertomuksen ja suunnitelman kokoaja: erityisasiantuntija Johanna Repola

Lähteet

Diakonia-ammattikorkeakoulu (i.a.) Huono-osaisuus Suomessa -karttasivusto. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: www.diak.fi/eriarvoisuus

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Valtioneuvoston periaatepäätös. Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuja 2021:14. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162913/VN_2021_14.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 – Tavoitteena ikävyvyks Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:31. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6865-3>

Karvonen S, Kestilä L, Saukkonen P (toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki 2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-996-2>

Kestilä L, Kapiainen S, Mesiäislehto M, Rissanen P (toim.). Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 4/2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-865-1>

MIELI Suomen Mielenterveys ry 2021. Pieni opas ympäristöahdistukseen. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.ymparistoahdistus.fi/wp-content/uploads/2022/01/Pieni-opas-ymparistoahdistukseen-sote-ammattilaisille.pdf>

Sandelius N (toim.). Hyötyä, tietoa, elämyksiä – kirjastojen vaikuttavuuden ulottuvuuksia. Kuntaliitto, Helsinki 2016. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2016/1727-hyotya-tietoa-elamyksia-kirjastojen-vaikuttavuuden-ulottuvuuksia>

Tamminen N, Pasanen T, Martelin T, Mankinen K, Solin P. Sosiaaliset suhteet tärkeitä yksinasuvien positiiviselle mielenterveydelle. Tutkimuksesta tiiviisti 27/2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140484/URN_ISBN_978-952-343-543-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, verkkopalvelu. <https://thl.fi/fi/>

Tuomenvirta H, Haavisto R, Hildén M, Lanki T, Luhtala S, Meriläinen P, Mäkinen K, Parjanne A, Peltonen-Sainio P, Pilli-Sihvola K, Pöyry J, Sorvali J, Veijalainen N. Sää- ja ilmatoriskit Suomessa – Kansallinen arvio. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2018. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161015/43-2018-Saa%20ja%20ilmatoriskit%20Suomessa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vorma H, Rotko T, Larivaara M, Koslof A. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Väkevä O, Loukkola K. Ilmanlaatu Uudellamaalla 2021. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Raportteja 55/2022. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: [Ilmanlaatu Uudellamaalla 2021 - Doria](http://Ilmanlaatu.Uudellamaalla.2021-Doria)

Väljörvi J (toim.). Edellytykset kasvuun, oppimiseen ja osallisuuteen kaikille. Tutkijoiden havaintoja ja suosituksia lasten ja nuorten monipuolisen kehityksen, terveyden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien edistämiseksi. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:7. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161440>

SYKE – kuntien ja alueiden khk-päästöt -sivusto. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi/#fi_kunta444

LOHJA
Järvikaupunki